

VAN IDEE NAAR PRAKTIJK

JONGE FRIEZEN /
FOARÚT

Wim Timmermans, Jimmie Slikhuis, Frits Sieswerda, Sanne Gaastra, Daan van der Linde, Ben Helming, Ytje Hoekstra, Kohji Wesselius (red.)

VAN
IDEE
NAAR
PRAKTIJK

‘De jongerein fan
hjoeddedei hat folslein
yn’e gaten dat hja sels oan
de bak binne’

FOARWURD

Yn dit moaie boekje litte jonge manlju en froulju fan Fryslân sjen wat foar goede ideeën se hawwe foar it plattelân fan no en anst. En hoe’t se dy ideeën yn de praktyk bringe wolle. De kampanje foar de ideale bus is dêr in goed foarbyld fan. Dy kampagne is folslein troch harren sels betocht en foar it grutste part ek fierder útwurke.

It moaie foar my is dat dit boekje oanjout dat de rol fan de oerheid net iens sa grut hoecht te wêzen. De jongerein fan hjoeddedei hat folslein yn’e gaten dat hja sels oan de bak binne. De noflike tiden dat alles wol earne foar jo regele waard, binne foarby. Foar bestjoerders lyk as ik is it no de keunst om de jongerein fan Fryslân serieuus te nimmen, fertrouwen en romte te jaan om saken sels oan te pakken. En dat dan net fan boppeôf op te lizzen fansels, dat hat by jonge minsken gjin doel.

Yn de foarbylden fan Jonge Friezen sjogge jo dat de oerheid besocht hat om jonge minsken in poadium te jaan foar harren ideeën. Wy hawwe harren in foarm oanbean dêr’t se sels fierder mei oan’e gong gien binne. Yn alle frijens, yn alle kreativiteit en yndied, fouten meitsje, dat mocht ek.

Op de risseltaten kinne we grutsk wêze. De jonge minsken fan Fryslân tinke mei, wurkje mei en bouwe mei.

Johannes Kramer,
Deputearre fan Fryslân.

MEER DELEN, MEER KANSEN, MEER WAARDE

Om concurrerend te werken, is innovatie noodzakelijk. We bevinden ons in een belangrijke fase richting een ondernemende en innovatieve kenniseconomie. In de huidige economische omstandigheden is kennis een cruciaal thema voor het bedrijfsleven, maar ook voor onderwijsinstellingen en regionale overheden.

Het midden- en kleinbedrijf (mkb) kan optimaal profiteren van kennis. Jongeren spelen hierin een belangrijke rol. De kennisstromen tussen onderwijs en bedrijfsleven lopen namelijk vooral via deze toekomstige werknemers of ondernemers:

- Onderwijsinstellingen leveren met kennis gewapende studenten af die de arbeidsmarkt betreden en hun kennis en competenties inzetten in het mkb.
- Onderwijsinstellingen leveren ondernemende studenten op die zelf een bedrijf beginnen en daar hun kennis vermarkten of innovaties tot stand brengen die van grote waarde zijn voor het midden- en kleinbedrijf.
- Praktijkstages zorgen er voor dat bedrijven en studenten elkaar verrijken met theoretische en praktische kennis.
- Ondernemers in het mkb besteden onderzoeksopdrachten uit aan de onderwijsinstellingen waardoor studenten in de praktijk kennis en ervaring opdoen.

Het is hoe dan ook essentieel om jongeren te binden en te boeien. Dit bereiken we met goede banen, maar vooral ook door een inspirerende omgeving te bieden. Welke kansen biedt de regio aan jongeren op het terrein van wonen en werken? Hoe boeiend is het voor hen om hier te blijven? In welke mate werken alle partijen binnen De Gouden Driehoek goed samen om deze talenten te werven, maar ook te behouden? En wat weten we eigenlijk van de doelgroep waar het eigenlijk om gaat?

Jonge Friezen Foarút heeft laten zien dat samenwerking kansen en uitdagingen biedt en laat juist die jongeren aan het woord over hun ambities.

Mijn boodschap is: bedrijven, kennisinstellingen en overheden, sla de handen ineen! Samenwerking is halen en brengen, slim leren van elkaar en levert meerwaarde op voor uw product of dienst. Dat vertaalt zich naar uw bedrijf of instelling en zeker ook naar de regio!

Kortom, aan de slag!

Margriet Bouma
Vestigingsleider Fryslân Kamer van Koophandel Noord-Nederland

Het is essentieel
om jongeren
te binden en
te boeien

JONGERENWERK IS VOOR DE GEMEENTE EEN BELANGRIJK INSTRUMENT OM JONGEREN TE ONDERSTEUNEN BIJ HUN TOEKOMSTPLANNEN. JONGE FRIEZEN FOARÚT HEEFT EENS TE MEER LATEN ZIEN DAT JE JUIST DOOR JONGERENPARTICIPATIE TOT GOEDE PLANNEN EN IDEEËN KUNT KOMEN. DANKZIJ JFF IS ER VOLDOENDE BASIS GELEGD VOOR EEN PLAN OM INVULLING TE GEVEN AAN EEN ONTMOETINGSPLAATS VAN JONGEREN IN OUDEBIJLTZIJL. AAN ONZE JONGERENWERKERS OM HET STOKJE OVER TE NEMEN EN DIT PLAN VERDER UIT TE WERKEN.

BOUKJE TOL, WETHOUDER VAN DE GEMEENTE HET BILDT

INHOUD

Voorwoord	5
Meer delen, meer kansen, meer waarde	6
Met sociale energie houd je Fryslân vitaal	10
De Aanpak: van jeugdagenda naar nieuwe ontwikkelingen	12
De participatieladder	14
En toen? Toen gingen we aan de slag...	16
SPEERPUNTEN JONGE FRIEZEN FOARÚT	18
SPEERPUNTEN 1 + 2 Wonen én uitbreiden	20
SPEERPUNT 3 UNI o58	22
SPEERPUNT 4 Boer zoekt werk!	24
SPEERPUNT 5 Help ons van A naar B	26
SPEERPUNT 6 Communicatiekloof 2.0	28
SPEERPUNT 7 Meester & Gezel	30
SPEERPUNT 8 Fiere Fries	32
SPEERPUNT 9 Meet & Greet	34
DE 2DE VERDIEPING	36
‘De input van jongeren is goud waard’	38
Stilstand komt niet voor! Vitaliteit wel!	41
Van WK mugmeppen tot terpenmuseum	44
Ga je naar Indonesië, of naar Bali en de Borobodur?	46
De vele gezichten van krimp	50
De Jonge Friezen gaan door	57

MET SOCIALE ENERGIE HOUD JE FRYSLÂN VITAAL

WAT ER AAN VOORAF GING...

Steeds vaker valt in Fryslân het woord krimp. Er dreigt bevolkingskrimp. En daar 'moet beleid op worden gezet'. Maar wat voor beleid dan? Die vraag heeft bureau Plattelânsprojekten gesteld aan twee hogescholen: Van Hall Larenstein en NHL Hogeschool. Het antwoord: de Friese jongerenagenda. Vanaf dat moment heet het project Jonge Friezen Foarút.

Bevolkingskrimp tegengaan is onmogelijk. Krimp is in heel Europa wijd verbreid. Krimp is het gevolg van een aantal structurele demografische ontwikkelingen. Vooral de ouderen ondervinden nu problemen; de voorzieningen nemen sterk in kwaliteit af. De jongeren hebben de sleutel tot de oplossing. Sociale energie is cruciaal voor elke regio. Hiervoor moeten we wel onze jongeren beter in de regio vasthouden. En zij hebben daar best oren naar. Zij willen meestal graag in hun eigen provincie blijven.

‘Jongeren hebben de sleutel tot de oplossing’

Wat houdt jou in Fryslân?

Wij hebben honderden Friese jongeren gesproken. Sommige zitten hier nog op middelbare school, sommige doen vervolgonderwijs in Fryslân of

daarbuiten, sommige werken en wonen hier, sommige hebben elders werk gevonden en wonen niet meer in de provincie. Centrale vraag: wat is er vanuit jouw eigen ervaring nodig om jou (en daarmee alle andere jongeren) in Fryslân te houden? Zo is de Friese Jongerenagenda gemaakt: vanuit het aanbod van de Friese jeugd. 'Als wij er voor kunnen zorgen dat deze acties worden uitgevoerd, dan zullen Friese jongeren veel makkelijker dan voorheen in Fryslân kunnen blijven wonen en werken na hun studie'. Daar stop je de krimp niet mee, maar je houdt de provincie wel vitaal.

Jongeren houd je in Fryslân met hoogwaardig onderwijs dat goed aansluit op het vinden van een baan in de regio op een plek waar een jongere een goede woning kan krijgen. Dus overheden, bedrijfsleven, woningcorporaties en onderwijs zullen moeten samenwerken. Maar het gaat ook om de eigenheid van het Friese platteland en de Friese cultuur. Om de nabijheid van vrienden en familie. Om uitgaansmogelijkheden en slim openbaar vervoer op maat.

De Jongerenagenda is gepresenteerd aan bestuurders, bedrijven en inwoners van Fryslân. Samen met studenten zijn zij begonnen met het uitvoeren van de agenda. Dit boek presenteert de eerste concrete resultaten en de achterliggende ideeën. Dit boek laat vooral zien waar samenwerking tussen onderwijs en regio toe kan leiden en daarmee waarom dat zo nodig is.

DE AANPAK

VAN JEUGDAGENDA NAAR NIEUWE ONTWIKKELINGEN

MEIDWAAN FOAR JONGE FRIEZEN

Het betrekken van jongeren bij de ontwikkeling van beleid is lastig. Het vraagt om creativiteit en aansluiting van organisaties en overheden bij jongeren. In het project Jonge Friezen Foarút speelt jongerenparticipatie een cruciale rol. Maar hoe vind je jongeren en hoe bind je ze? Een toelichting en een terugblik op de aanpak van dit project.

Een jongerenagenda, tien speerpunten en toen...? Na de presentatie van de jongerenagenda was het zaak om concreet aan de slag te gaan en de agendapunten verder te brengen. Hiervoor zijn organisaties benaderd die zich tijdens het symposium 'Blik(t) Foarút' verbonden aan de agendapunten. Daarna was het zaak om nieuwe jongeren te werven uit de concrete projecten die hieruit ontstonden.

Het vinden van jongeren

Jonge Friezen Foarút geeft niet alleen een impuls aan de regio, het is ook een leerproject voor studenten. In de geest van 'voor jongeren, door jongeren' is de werving van studenten gestart. Van elk project is een opdrachtbeschrijving gemaakt. Deze is onder de aandacht van docenten en studenten van NHL Hogeschool en Van Hall Larenstein gebracht.

We hebben er op gelet dat de opdracht aansluit bij de beleavingswereld, de competenties en vaardigheden van jongeren en studenten. Ook de belangen en de motieven van jongeren (nieuwe ervaringen, interessante netwerken,

studiepunten) om mee te doen, speelden een rol bij het opstellen van de opdracht. Door deze punten heel expliciet op te stellen, was het voor jongeren meteen duidelijk wat een project hen op kon leveren en wat er van hen werd verwacht.

Binden van jongeren

Hoe houd je jongeren gedurende lange tijd gemotiveerd? Het bleek nog een hele opgave. Het motief op het directe belang bepaalt vaak de binding. Met de afronding van een studie, opdracht of module vervalt de actieve deelname aan een project.

Veel organisaties zoeken naar antwoorden en tips om jongeren te binden en te motiveren. De ervaring in dit project is dat de bijdrage soms van korte duur is en het contact vluchtig. Soms staan projectactiviteiten op een laag pitje, op andere momenten is er volop activiteit. Dit ligt deels aan de verschillende vormen van deelname, maar ook aan het feit dat jongeren zich over het algemeen niet lang willen binden. Resultaat: het ene speerpunt is verder ontwikkeld dan het andere.

**ONZE FORMULE:
GOEDE TIMING + (DE JUISTE BEVOEGDHEDEN + MIDDELEN) = SNEL SUCCES**

Aansluiting op alle niveaus

Dit project toont aan dat jongerenparticipatie kansrijk is en dat het bijdraagt aan de opleiding en de competentieontwikkeling. Van kernteam, projectteam tot de uitvoering: studenten namen in alle lagen van een project deel. Ook waren ze te vinden bij de overleggen met projectpartners zoals de O3. Studenten vonden dit een zeer waardevolle aanvulling op hun studie.

Een prachtig voorbeeld is het project 'Mijn Ideale Bus'. Het werd opgepakt door de toenmalige gedeputeerde Piet Adema. Met de nieuwe aanbesteding voor het openbaar vervoer voor de deur, waren vervoerders bereid om samen met de Gedeputeerde en studenten na te denken over een jongerencampagne voor het openbaar vervoer. Door de juiste timing was er medewerking van de provincie en de vervoersbedrijven. Er werd gebruik gemaakt van de creatieve denkkracht van studenten en er kwamen middelen beschikbaar. Het doel van de actie was helder, net als de verwachtingen. Resultaat: concrete en haalbare ideeën.

Tot slot

Het JFF-project kenmerkt zich door de samenwerking tussen jongeren en organisaties: coproduceren. Dat hierin nog veel te leren valt voor organisaties, overheid en jongeren mag duidelijk zijn. Het ultieme doel is dat jongeren al dan niet met enige ondersteuning zelf hun dromen kunnen verwezenlijken. Het JFF-project laat zien dat deze ambitie de moeite waard is om na te streven.

OJA?

- Jongeren motiveren? Kom met heldere verwachtingen, heb aandacht voor hun belangen en sluit aan bij hun belevingswereld
- Jongeren laten zich over het algemeen niet lang binden

ZELFBEHEER

(MEE)BESLISSEN

COPRODUCEREN

ADVISEREN

RAADPLEGEN

INFORMEREN

DE PARTICIPATIELADDER

EEN HANDIG MIDDEL OM TE BEPALEN HOE JE JONGEREN WILT BETREKKEN IS DE PARTICIPATIELADDER VAN ARNSTEIN. HET HELPT EEN BEWUSTE KEUZE TE MAKEN OF EN HOE JONGEREN BETROKKEN KUNNEN WORDEN. BIJ ELKE DOELSTELLING PAST EEN ANDERE VORM VAN PARTICIPATIE.

Informeren

Politiek, bestuur en/of organisaties bepalen zelf de agenda voor besluitvorming en houden jongeren op de hoogte. De jongeren hebben geen inbreng in beleidsontwikkeling, project of activiteit. De jongere is toehoorder. Informatiemiddelen: nieuwsbrieven, de krant, campagnes of social media. Binnen het project Jonge Friezen Foarút werden jongeren die niet actief deelnamen op de hoogte gehouden via mailings, nieuwsbrieven en social media.

Raadplegen

Politiek, bestuur en/of organisaties bepalen zelf de agenda, maar zien jongeren als een belangrijk gesprekspartner bij de ontwikkeling van beleid, projecten en activiteiten. De overheid en/of organisaties verbinden zich niet aan de uitkomsten van de gesprekken. De jongere wordt geconsulteerd. Middelen: enquêtes, peilingen, prijsvragen, internetpolls, debatten en groepsgesprekken.

Adviseren

Politiek, bestuur en/of organisaties bepalen de agenda maar de jongeren hebben de mogelijkheid om ideeën en oplossingen aan te dragen. Politiek, bestuur of organisaties verbinden zich in principe aan de input, maar kunnen hier van afwijken. De jongere is adviseur. Middelen: Jongerenpanel, adviesraad, expertmeeting, rondetafelgesprekken.

Coproduceren

Politiek, bestuur, organisaties en jongeren bepalen samen de agenda, waarna samen naar oplossingen wordt gezocht. Samen verbinden zij zich aan de oplossingen met betrekking tot de uiteindelijke besluitvorming. De jongeren zijn samenwerkingspartner. Middelen: overleggroepen, werkateliers, projectgroepen. De JFF jongerenagenda is in feite een coproductie. Jongeren krijgen ondersteuning van docenten,

daarna is er samenwerking gezocht met overheden en organisaties om de agenda verder te ontwikkelen. Jongeren zijn nauw betrokken bij de uitvoering van projecten.

Meebeslissen

Politiek, bestuur en/of organisaties laten de besluitvorming over aan de jongeren zelf, waarbij ambtenaren, medewerkers of docenten adviserend zijn. De politiek en de organisaties nemen de resultaten over na toetsing aan gestelde randvoorwaarden. De jongere is medebeslisser. Middelen: stuurgroep, medezeggenschapsraad.

Zelfbeheer

Jongeren uit de regio weten geheel zelfstandig initiatieven te ontwikkelen en hebben hierbij de hulp van overheid en organisaties niet nodig.

'Deelname aan JFF leverde mij een prachtige ervaring op. Het heeft mij geleerd dat mensen van buiten Fryslân samen met echte Friezen willen knokken voor de leefbaarheid van de mooiste provincie van Nederland, daar mogen wij Friezen fier op zijn!'

Doede Kooistra

A photograph of three people in a workshop setting. A young man in a black shirt is in the foreground, leaning over a workbench. Behind him, a woman in a white coat and glasses is looking at something, and another woman with blonde hair and sunglasses is using a glue gun. The workbench is cluttered with various materials, including cardboard, paper, and tools. The background shows a rustic workshop with wooden walls and shelves.

EN TOEN? TOEN GINGEN WE AAN DE SLAC...

DE SPEERPUNTEN UIT DE JONGERENAGENDA ZIJN IN JANUARI 2011 TIJDENS HET SYMPOSIUM 'BLIK(T) FOARÚT' GEVEILD AAN MAARSCHAPPELIJKE ORGANISATIES EN OVERHEDEN . RESULTAAT: NEGEN PUNTEN KREGEN EEN VERVOLG. IN DE VOLGENDE HOOFDSTUKKEN DOEN WE UIT DE DOEKEN HOE DIT VERVOLG ERUIT ZAG. DE RESULTATEN ZIJN DIVERS. VAN VERRASSEND TOT HEEL CONCREET, VAN METEEN TOEPASBAAR TOT 'MISSCHIEEN IETS VOOR DE LANGERE TERMIJN.' TOCH IS ER ÉÉN OVEREENKOMST. DOOR SAMEN TE DENKEN, SAMEN TE DOEN, ONTSTOND ER BEWEGING...

‘De kracht van JFF? Dat is dat jongeren sneller samen met initiatiefnemers actie ondernemen en zich meer betrokken voelen bij de problemen die krimp met zich meebrengt. Een veelomvattend probleem, maar door samenwerking, grote betrokkenheid en hard te werken hebben we in januari 2011 een ontzettend treffend seminar neergezet. Daarnaast heb ik geleerd hoe het is om een groot en ingewikkeld project te trekken en het gezicht te zijn van JFF. Wat waren we verrast en trots, toen we in 2011 de juryprijs van de NHL Academy Award mee naar huis mochten nemen!’

Nynke Span

SPEER PUNTEN

JONGE
FRIEZEN
FOARÚT

**JE WILT IETS VERANDEREN.
IETS BEREIKEN. MAAR WAAR
MOET JE BEGINNEN? DE JONGE
FRIEZEN VONDEN HUN STARTPUNT
IN DE JONGERENAGENDA. TIEN
ACTIEPUNTEN VORMDEN HET
FUNDAMENT VAN DEZE AGENDA.
EEN OVERZICHT.**

1. DENK GROOT, WOON GROOTS! HUIZENMARKT OP MAAT VOOR JONGEREN

Jongeren willen graag zelfstandig wonen in hun eigen dorp. Maar... de huizen (ook huur) zijn veel te duur. Hun wens: goedkope starterwoningen in hun eigen dorp, het liefst aan de rand, zodat ze ruim uitzicht hebben en later eventueel kunnen uitbreiden

2. BREID IN, BREID UIT! WEG MET VERPAUPERING

Te vaak staan er in de dorpen woningen of andere panden leeg, constateren jongeren. Panden waarin zij graag zouden willen wonen. Leegstand staat rommelig en geeft het dorp geen goede uitstraling. Hoe 'toveren' we leegstaande panden om tot appartementen en werkruimtes voor jonge mensen en ondernemers uit de eigen omgeving.

3. UNI 058 UNIVERSITEIT IN LEEUWARDEN

Een universiteit in Leeuwarden én meer Masteropleidingen op HBO-scholen; dat is wat Friese jongeren graag willen. De vervolgopleiding moet dicht bij zijn, zeggen ze. MBO's en HBO's zijn er genoeg, maar voor universitaire opleidingen moet je reizen of verhuizen.

4. BOER ZOEKT WERK! DE MATCH TUSSEN JONGERE, ONDERWIJS EN ONDERNEMERS

Je oriënteren op de toekomst... dat is best lastig, zeggen jongeren. Waarom? Ze zijn niet voldoende op de hoogte van de mogelijkheden. Welke bedrijven en organisaties zijn er? Hoe ziet het aanbod eruit? Toch willen ze graag weten wat er te koop is. Ze hebben behoefte aan een duidelijk netwerk en informatie over banen en stagemogelijkheden in de eigen regio.

5. HELP ONS VAN A NAAR B MOBILITEITSPROBLEEM

Een grote wens: het openbaar vervoer moet afgestemd worden op jongeren en hun activiteiten. Nu doet het OV wat het OV wil, wordt vaak gezegd. Het zou geweldig zijn als er rekening wordt gehouden met jongeren, hun wensen en behoeften. Jongeren willen namelijk best reizen naar hun werk als het OV maar goed is.

6. IS DAAR IEMAND?! COMMUNICATIEKLOOF 2.0

Het is duidelijk: er is een flinke communicatiekloof tussen de regionale overheid en instanties en hun jonge 'klanten'. Jongeren weten niet, hebben zelfs geen idee, wat de gemeente of provincie voor hen kan betekenen en wat hun taken zijn. Van de provincie weten ze nog minder dan van de gemeente. En dus is er veel vraag naar meer en betere informatie(voorzieningen).

7. MEESTER & GEZEL GOED VOORBEELD DOET VOLGEN...

Jongeren zijn op zoek naar voorbeelden. Iemand die ze op sleeptouw neemt, ze de fijne kneepjes van het vak leert. Ze willen leren volgens het 'onder de vleugel principe', net als vroeger in de gildes gebeurde met meester en gezel.

8. FIERE FRIES ONTWIKKELINGEN BELEVENISECONOMIE

Friezen zijn fier op hun regio. Maar ze vergeten vaak wat de regio allemaal te bieden heeft en hoe je dit kunt ontwikkelen en vermarkten. De beleveniseconomie kan volgens Friese jongeren wel een oppepper gebruiken. Doe iets met je mooie regio, zeggen ze. Wees een Fiere Fries en ontwikkel deze concepten verder!

9. MEET & GREET ONTMOETINGSPLEKKEN GEZOCHT!

Saaï. Sommige jongeren vinden het saaï in Fryslân. Er is weinig te doen. En dan slaat de verveling toe. Wat ze willen? Voldoende ontmoetingsplekken. Het is belangrijk dat er plekken zijn waar ze elkaar kunnen vinden en leuke dingen kunnen doen en delen. Vooral in de winter, als het te koud is om op straat te hangen.

10. ÚT EN THÚS VEILIG OP STRAAT

Friese jongeren voelen zich sterk verbonden met hun regio. Fryslân is thús. Toch voelen deze jongeren zich niet altijd 100% veilig in het heitelân. Ze moeten vaak grote(re) afstanden fietsen naar ontmoetingsplekken en/of vrienden. Dit terwijl de fietspaden vaak slecht verlicht zijn en de sfeer er onprettig is.

De reserpten van de verder
speerpunten? Lees verder
op pagina 20!

DE WENS

NIEUW WONEN IN OUDEBILTZIJL

Jongeren willen graag zelfstandig wonen in hun eigen dorp. Maar... de huizen (ook huur) zijn veel te duur. Hun wens: goedkope starterwoningen in hun eigen dorp, het liefst aan de rand, zodat ze ruim uitzicht hebben en later eventueel kunnen uitbreiden. Hoewel betaalbare woningen schaars zijn, staan er in veel dorpen wel woningen of andere panden leeg. Panden waarin jongeren graag willen wonen en werken. Dit is een kans. Maar hoe 'toveren' we leegstaande panden om tot appartementen en werkruimtes voor jonge mensen en ondernemers uit de eigen omgeving?

TIJD VOOR ACTIE

Achttien studenten van het programma 'Excellent NHL' gingen tijdens een innovatiedag aan de slag met deze twee agendapunten. Ze namen de jongeren in het dorp Oudebildtziyl als uitgangspunt. Opdracht: maak duidelijk hoe het wonen van deze jongeren er in toekomst uit kan zien. Resultaat: een aantal innovatieve concepten op het gebied van wonen.

WOWPOWHOWNOW

De studenten waren te gast bij Jeroen kingma, ex-NHL Excellentstudent, ondernemer en raadslid. Van woningcorporatie tot gemeente: aan de hand van een aantal presentaties werden de studenten geïnformeerd over het onderwerp. Daarna doorliepen de studenten in groepjes de verschillende fasen uit de innovatie- en ondernemingscyclus van het Excellent NHL programma: WOWPOWHOWNOW.

DE UITVOERING

In vier groepen verkenden studenten de situatie in Oudebildtziyl. Ze keken rond, spraken met inwoners en deden onderzoek op het internet. Elke groep ontwikkelde op basis van deze ervaringen een idee en presenteerde dit aan een deskundige jury. Dit leverde zeer verschillende ideeën op (zie hiernaast) om de leefbaarheid in Oudebildtziyl te behouden en te vergroten.

EN NU...?

Voor studenten was deze innovatiedag leerzaam en zinvol. Het werken op locatie, de multidisciplinaire groepen en een externe opdrachtgever zorgden voor creativiteit en enthousiasme. Dit mondde uit in nieuwe frisse ideeën en plannen. Voor de opdrachtgevers was het een positieve ervaring om samen met jonge mensen in gesprek te gaan over de toekomst. Het is nog onduidelijk wat er met de plannen gaat gebeuren.

SPEERPUNTEN 1/2

WONEN EN UITBREIDEN

DE IDEEËN IN VOGELVLUCHT:

WIJS (Wijsheid Innovatie Junior Senior): Het gebouw van de Openbare Basisschool komt over vijf jaar leeg te staan. In de voormalige school komen zorgwoningen voor ouderen én een kinderopvang. De ouderen spelen een rol in de kinderopvang. Er zijn vele voordelen. Betaalbare kinderopvang in het dorp, ouderenparticipatie, zingeving voor ouderen en het initiatief bindt jonge gezinnen aan het dorp. In het oude Dorpshuis komen ouderwoningen naar het concept van studentenhuizen: eigen kamers en gezamenlijke voorzieningen. Hierdoor kunnen ouderen in het eigen dorp blijven wonen en is er minder gevaar voor vereenzaming.

Waddenpier: Een pier met restaurant aan de dijk geeft het toerisme in Oudebildtziyl een impuls. Het ontwerp wordt natuurvriendelijk uitgevoerd zodat het past in het Waddenlandschap. Het toerisme brengt meer levendigheid in het dorp zonder het karakter aan te tasten. Resultaat: de leefbaarheid wordt vergroot, het dorp wordt aantrekkelijker voor jongeren.

Kenniscentrum Duurzaamheid: In een leegstaand pand komt een Kenniscentrum Duurzaamheid. Dit centrum versterkt de kenniseconomie op het gebied van zon, wind en water. In en om het dorp kan onderzoek gedaan worden. Er is een link met het lectoraat Maritiem van NHL Hogeschool. NHL-studenten kunnen er een deel van de opleiding doen.

BiOBildt: biologisch en milieubewust belevingspark - Meerdere leegstaande panden bieden plek aan duurzame bedrijfjes en attracties. De producten van deze bedrijfjes worden verkocht in de biologische dorpswinkel. Gasten kunnen worden rondgeleid en eventueel mee produceren. Er komen fiets- en kanoroutes en verhuurbedrijven. Een boerencamping met trekkershutten biedt overnachtings- mogelijkheden. Het doel is toerisme te vergroten, zonder direct massatoerisme op gang te brengen. Het plan mikt op natuurliefhebbers en rustzoekers. Ook biedt dit plan nieuwe werkgelegenheid.

In ere innoveren: Laat de buitenkant in ere, maar innoveer Oudebildtziyl. Dit plan zorgt voor herbestemming van leegstaande panden. Zo kunnen de leegstaande loodsen gebruikt worden voor het Lectoraat Maritiem. Deze link is snel gelegd omdat Oudebildtziyl bij de Waddenzee ligt. Leegstaande woningen worden ingezet voor experimenten op het gebied van ecologisch wonen. Wanneer deze energiezuinige woningen zijn aangepast kunnen ze gebruikt worden als vakantiewoning of voor workshops. Gevolg: mogelijkheden voor kleine evenementen in Oudebildtziyl zonder bij te bouwen. De hogescholen en haar lectoraten kunnen betrokken worden bij het ombouwen van de huizen.

Door mee te doen aan JFF heb ik op een creatieve manier oplossingen leren vinden voor maatschappelijke problemen. Verder heb ik Fryslân leren kennen als een leuke provincie met betrokken mensen.

Marten Korfage

SPEERPUNT 3

UNI 058

DE WENS

WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS OM DE HOEK

Een universiteit in Leeuwarden, meer Masteropleidingen op HBO-scholen; dat is wat Friese jongeren graag willen. De vervolgopleiding moet dichterbij zijn, zeggen ze. MBO's en HBO's zijn er genoeg, maar voor universitaire opleidingen moet je reizen of verhuizen. Een universiteit is een impuls voor de omgeving; het trekt mensen van buiten aan en misschien ook wel nieuwe grotere bedrijven.

TIJD VOOR ACTIE

Momenteel wordt keihard gewerkt aan de University Campus Fryslân (UCF). Dit wordt geen zelfstandige universiteit, zoals ooit in Franeker. De UCF moet een netwerkcampus worden. Een plek waar Friese HBO's en een aantal landelijke universiteiten cursussen aanbieden; een nieuwe Friese route naar universitair onderwijs en onderzoek. De UCF moet binnen tien jaar uitgroeien tot een bloeiende internationale kennisgemeenschap. Het 'Programma University Campus Fryslân 2010 - 2015' vormt de harde basis waarop nu gewerkt wordt. Er is brede overeenstemming en steun voor dit plan. Bij de UCF zijn naast een aantal universiteiten ook Van Hall Larenstein en NHL Hogeschool betrokken.

EN NU...?

Jongeren zijn tot nu nog niet echt betrokken bij de UCF. De UCF heeft wel aangegeven graag met jongeren en studenten in gesprek te gaan. JFF heeft de UCF op dit gebied zeker iets te bieden. In het kader van de totstandkoming van UCF vinden er veel workshops en openbare discussies plaats over hoe een en ander eruit gaat zien. Daaraan kunnen studenten bijdragen. Een belangrijke vraag staat nog open: waaraan moet een academiestad voldoen? Als er een universiteit komt, hoe moet Leeuwarden zich dan ontwikkelen? Wellicht een mooie uitdaging voor studenten om aan de slag te gaan met dit vraagstuk.

DE WENS

DE JUISTE KLIK TUSSEN ONDERWIJS EN ONDERNEMER

JONGEREN VINDEN HET LASTIG ZICH TE ORIËTEREN OP HUN TOEKOMST. ZE KENNEN WEINIG ORGANISATIES EN BEDRIJVEN. VAAK DENKEN ZE DAT ER IN DE REGIO WEINIG AANBOD IS, MAAR ZE WETEN EIGENLIJK OOK NIET WAT ER WÉL IS. JONGEREN WILLEN ECHT WETEN WAT ER TE KOOP IS EN HEBBEN BEHOEFTE AAN EEN DUIDELIJK NETWERK EN VEEL INFORMATIE OVER BANEN EN STAGEMOGELIJKHEDEN IN DE EIGEN REGIO. BETERE CONNECTIES EN AANSluitING VAN ONDERWIJS OP BEDRIJFSLEVEN VINDEN ZE BELANGRIJK.

TIJD VOOR ACTIE

Tijdens het JFF symposium 'Blik(t) Foarút' verbonden verschillende organisaties zich aan dit agendapunt. Een aantal van deze organisaties zijn vertegenwoordigd in de O3 Noordwest-Fryslân en de O3 Noordoost-Fryslân. De O3 is een netwerk waar overheid, ondernemers en onderwijs samenwerken. Ze willen onder meer de onderwijsvoorzieningen in Noord-Friesland verbeteren, zorgen voor goede aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven in de regio en jong talent behouden voor de provincie.

Studenten en docenten woonden in het najaar van 2010 het startsymposium bij van de O3 Noordwest-Fryslân. Ze namen deel aan workshops en discussies. Dit leverde de volgende speerpunten op:

- 1] Scholieren en studenten structureel kennis laten maken met het regionale bedrijfsleven;
- 2] Inventarisatie van de huidige en toekomstige vraag naar personeel in de kansrijke sectoren;
- 3] Organisatie van een event wonen en werken.

Rond deze speerpunten zijn werkgroepen gevormd. Hieraan konden ook studenten deelnemen. Alhoewel de inbreng van de studenten relatief klein was, leidde dit wel tot vernieuwing. Zo droegen de jongeren het thema Social Media aan. Dit onderwerp is inmiddels opgepakt door de O3. Resultaat: de vacaturesite www.wurkfanfryslan.nl. De site is samen met Fan Fryslân gerealiseerd.

“Netwerken is de basis!
Het valt me telkens weer op
hoe belangrijk dit is”

Klary de Vries

EN NU...?

De O3 Noordwest-Fryslân en de O3 Noordoost-Fryslân biedt studenten veel kansen. Het is voor de studenten een interessant netwerk dat nieuwe praktijkervaringen op kan leveren.

SPEERPUNT 4

BOER ZOEKT WERK!

“Ik ben nu nog lekker in de tropen, maar vlieg binnenkort terug naar Nederland. Hoe lekker het ook is om ergens anders te zijn, een nieuwe cultuur te ontdekken... Toch wil ik graag naar huis. Ik heb mijn diploma gehaald en m'n vingers beginnen te kriebelen om er iets mee te doen. Dat gevoel heeft een link met JFF. Voor de minor wilde ik naar de Randstad. Nieuwe dingen ontdekken, de drukte opzoeken. Maar juist door JFF ben ik Fryslân meer gaan waarderen. Ik ben gaan kijken naar de mogelijkheden die Fryslân mij te bieden heeft. En voor mij is dat belangrijk. Ik haal graag alles uit mijn werk, maar wel het liefst in de buurt van mijn familie en vrienden.”

Marije van der Galien, Student Pedagogiek, NHL Hogeschool afgestudeerd

Dit kan bijdragen aan de ontwikkeling van competenties. Toch bereikt deze boodschap jongeren nog niet. Voor veel jongeren is het onduidelijk wat het netwerk op de korte termijn oplevert. Ze zijn daarom niet geneigd om zich langer aan de O3 te verbinden.

Ook voor de O3 biedt studenten-participatie kansen. Het integreren van concrete praktijkopdrachten in onderwijsmodules biedt de mogelijkheid om studenten langer aan de O3 te verbinden. De uitdaging is om een concrete opdracht te formuleren waar studenten met begeleiding van docenten aan kunnen werken.

Dit vraagt van de O3 en van andere organisaties om bewust na te denken waar de inzet van studenten een meerwaarde heeft. Over een omgeving waar het mogelijk is om te leren en om fouten te maken. Tijdig plannen van zo'n opdracht en betrokkenheid van de begeleidende docent bij de vraagformulering is een belangrijke voorwaarde.

VERVOLGOPDRACHT

Een eerste opdracht van de O3 Noordwest-Fryslân laat al zien wat de mogelijkheden zijn. Zo voerden studenten Commerciële Economie van NHL Hogeschool in opdracht een onderzoek uit naar de toekomstige personele behoeften van het MKB in de regio. Deze opdracht lijkt qua thema goed aan te sluiten bij studenten en het bedrijfsleven.

OP ZOEK NAAR MIJN IDEALE BUS

‘JFF was een erg leuk project om aan mee te werken. Niet alleen omdat we een goede, gemotiveerde groep hadden, maar ook omdat JFF een mooi resultaat aan het neerzetten is. Het project laat jongeren meedenken met bestuurders, ondernemers, wethouders. Het mooiste is, dat er snel resultaten werden geboekt, zoals ‘Mijn ideale bus’. Het is geen project dat onderin een grijze kast kan worden weggestopt.’

Martin van der Meer

SPEERPUNT 5

HELP ONS VAN A NAAR B

EEN GROTE WENS: HET OPENBAAR VERVOER MOET AFGESTEMD WORDEN OP JONGEREN EN HUN ACTIVITEITEN. NU DOET HET OV WAT HET OV WIL, WORDT VAAK GEZEGD. HET ZOU GEWELDIG ZIJN ALS ER REKENING WORDT GEHOUDEN MET JONGEREN, HUN WENSEN EN BEHOEFTE. JONGEREN WILLEN NAMELIJK BEST REIZEN NAAR HUN WERK ALS HET OV MAAR GOED IS.

TIJD VOOR ACTIE

Oké, dacht de provincie Fryslân, vertel ons dan maar hoe het moet. Ze riep de hulp in van twee NHL-studenten met een eigen bedrijf om een campagne te bedenken. Zo werd de campagne ‘Mijn ideale bus’ geboren. Op de website www.mijnidealebus.nl konden jongeren hun ideale bus samenstellen.

Jongeren zijn op allerlei manieren benaderd om mee te doen. In de bus, op stations en via Twitter. De start van de campagne was bijzonder. Gedeputeerde Johannes Kramer bracht studenten in een Amerikaanse schoolbus naar NHL Hogeschool en Stenden University. De gele bus was die dag een opvallend verschijnsel in Leeuwarden.

In drie weken tijd lieten 123 jongeren via de website weten wat beter kan in het Friese openbaar vervoer. De top drie van aanbevelingen:

- De ideale bus rijdt vaker
- De ideale bus heeft Wifi aan boord
- De ideale bus geeft op tijd reisinformatie

EN NU...?

De provincie ging meteen aan de slag om internet in de bus te realiseren. Met resultaat: er loopt nu een proef waarbij 13 Connexxion-bussen voorzien zijn van Wifi. Als het een succes is, volgen er meer.

Voor wat hoort wat. Daarom is de naam van iedereen die heeft meegedacht op stadsbus lijn 12 geplaatst. Vijf weken lang konden deze jongeren zeggen dat ‘hun’ bus door Leeuwarden reed. Eén studente was de grootste geluksvogel, zij won de hoofdprijs. Samen met negen vriendinnen werd ze in een Amerikaanse schoolbus naar het dancefestival Beach Rockers gebracht. De provincie bedankt iedereen die heeft meegedacht over beter OV!

HALLO, HALLO...?

Het is duidelijk: eigen JFF onderzoek wijst uit dat er een communicatiekloof bestaat tussen de regionale overheid en instanties en hun jonge 'klanten'. Jongeren weten niet, hebben zelfs geen idee, wat de gemeente of provincie voor hen kan betekenen en wat hun taken zijn. Van de provincie weten ze nog minder dan van de gemeente. En dat is jammer. Want jeugdparticipatie leidt tot innovatie, duurzaamheid en draagvlak voor beslissingen.

IS DAAR IEMAND?

TIJD VOOR ACTIE

Initiatieven voor jongerenparticipatie via sociale media zijn populair. Maar ze leveren ook vragen op. Hoe doe je dat slim met die sociale media? Hoe kun je sociale media inzetten om jongeren te laten meedenken en meedoen? NHL Hogeschool heeft deze communicatievragen samen met publieke partners opgepakt. In het grootschalige project 'Social Communities' doet NHL Hogeschool samen met onder meer gemeente Leeuwarden, politie Groningen, brandweer Leeuwarden en Fier Fryslân onderzoek naar sociale media voor burgerparticipatie.

Studenten van de opleidingen Communicatie, Communication and Multimediadesign en Welzijn spelen een grote rol in het project. Als ervarings- en inhoudsdeskundigen denken zij mee over de opzet en aanpak van het onderzoek en helpen ze onder

begeleiding mee met de uitvoering. Erg belangrijk: het zijn immers deze jongeren die over een paar jaar ook in de publieke sector aan de slag gaan.

OPZET EN AANPAK

Het project 'Social Communities' kijkt onder meer naar het effect van de inzet van sociale media op het gedrag van jongeren. Hoe kunnen jongeren via een boodschap op bijvoorbeeld Twitter of Facebook geprikkeld worden om mee te doen en te denken? Zo wordt de huidige inzet van sociale media door de publieke partners geanalyseerd en wordt bepaald wat we daarvan kunnen leren. Studenten bekijken bijvoorbeeld de Facebookpagina's van de politie en de Twitteraccounts van wijkpanels. Wat gebeurt daar precies, wie doet mee en vooral: wat levert het op? De best practices worden verzameld en nieuwe aanpakken worden uitgetest en onderzocht op effect.

SPEERPUNT 6 COMMUNICATIEKLOOF 2.0

JONGEREN PASSIEF? WELNEE..

Jongeren zijn zeker geen passieve burgers. Uit onderzoek blijkt dat jongeren wel degelijk aan participatie doen. Graag zelfs! 33% van de jongeren levert feedback, commentaar en input op reacties van anderen. 35% van de jongeren creëert zelfs zelf content en probeert daar anderen bij te betrekken. Het grote verschil? Participatie gebeurt online! Met name op sociale media.

Met online experimenten onder jongeren onderzoekt NHL Hogeschool samen met de publieke partners of en hoe taalgebruik (hoe zeg je het?) en gamification (toevoegen van spelelementen) leidt tot meer participatie van jongeren. Prikkelende vormgeving blijkt belangrijk om mensen te laten meedoen: het moet leuk zijn. Het gaat ook om: what's in it for me? De uitkomsten geven inzichten die leiden tot een effectieve strategie voor online participatie.

EN NU...?

Het project Social Communities loopt tot begin 2013. Er is al veel gebeurd. In de maanden tot de zomer van 2012 worden samen met studenten alle

onderzoeksgegevens verzameld. Een eerste symposium staat gepland in mei 2012, het eindsymposium begin 2013. Op dat symposium presenteert NHL Hogeschool samen met publieke partners haar bevindingen en een strategie voor participatie via sociale media.

MEER WETEN?

Op de hoogte blijven van de voortgang en resultaten van het project? Kijk dan op de website van het Sowijs – het kenniscentrum Social Media van NHL Hogeschool www.sowijs.nl en schrijf je in voor de nieuwsbrief. Specifieke vragen? Neem contact op met projectleider Sanne Gaastra, docenten onderzoeker van NHL Hogeschool via s.gaastra@nhl.nl of 058 251 22 36.

‘JFF heeft me veel opgeleverd. Vooral ook omdat ik mocht samenwerken met studenten van andere opleidingen. Als ‘social work student’ kom je niet zo vaak in aanraking met medestudenten van andere opleidingen. Dit heeft me geleerd om eens met een andere bril naar het werkveld te kijken. Daarnaast moesten we het werkveld in om jongeren te interviewen. Dit leerde me dat het niet ‘eng’ of ‘raar’ is om rechtstreeks op je doel af te gaan. Wanneer je jongeren op de juiste manier benadert, zijn zij best bereid om met jou in gesprek te gaan.’

Afke Hoekstra Student Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, NHL Hogeschool afgestudeerd.

GOED VOORBEELD doet volgen...

Jongeren zijn op zoek naar voorbeelden. Iemand die ze mee op sleeptouw neemt, ze de fijne kneepjes van het vak leert. Ze willen leren volgens het 'onder de vleugel principe', net als vroeger in de gildes gebeurde met meester en gezel.

TIJD VOOR ACTIE

Verschillende studentengroepen van de deeltijdopleiding Mens & Ruimte (Van Hall Larenstein) gingen met dit speerpunt aan de slag. In eerste instantie probeerden de studenten via een literatuuronderzoek vat te krijgen op het begrip 'Meester en Gezel'. Wat is het, wat zijn de ervaringen? Zinvol, maar niet dé manier om met de regio tot actie te komen.

Dit kwam later. Via een contact met een burgemeester van een Friese gemeente. Deze gemeente had relatief veel jongeren zonder startkwalificatie. De studenten gingen de regio in om te onderzoeken of de oprichting van een netwerk een manier zou zijn om dit probleem effectief aan te pakken. Ze interviewden onder meer de vertegenwoordigers

van een groot aantal maatschappelijke organisaties en natuurlijk de jongeren zelf. Daarnaast hielden studenten een brainstormsessie met een deel van deze vertegenwoordigers.

EN NU...?

De interviews en de brainstormsessie brachten interessante inzichten en suggesties aan het licht. Zo hebben de jongeren geen affiniteit met de titel 'Meester & Gezel'. Dit doet wel erg ouderwets aan, vinden ze.

ANDERE SUGGESTIES:

- Toets dit punt uit de jongerenagenda bij jongeren en betrek juist deze doelgroep consequent bij het verdere proces
- Betrek met name het midden- en kleinbedrijf
- Sluit aan bij bestaande initiatieven
Denk niet alleen aan vakmeesters, maar ook aan meesters op het gebied van sociale vaardigheden en zelfredzaamheid

De suggesties leidden nog niet tot concrete resultaten. Desondanks blijven we zoeken om dit speerpunt aan te haken bij relevante bestaande initiatieven. Als het aan de jongeren ligt, zijn er zeker kansen. Zolang het maar maatwerk is.

'Ik was positief verrast door de jongeren die we hebben geïnterviewd. Na enig aarzelen bij het 'begincontact' kwamen ze los en wilden ze graag vertellen wat ze van hun leefomgeving en de toekomst in Fryslân vonden. Ik heb ervaren dat de allereerste contactlegging het meeste energie kost. Maar als het balletje eenmaal rolt, dan blijft het wel rollen'

Marloes Kuijper,
Student Maatschappelijk
Werk en Dienstverlening, NHL
Hogeschool, afgestudeerd

HET HORRORDORP?

DAT IS BIJ FROLLYWOOD LINKSAF...

Friezen zijn fier op hun regio. Maar ze vergeten vaak wat de regio allemaal te bieden heeft en hoe je dit kunt ontwikkelen en vermarkten. De beleveniseconomie kan volgens Friese jongeren wel een beetje gebruiken. Doe iets met je mooie regio, zeggen ze. Wees een Fiere Fries en ontwikkel deze concepten verder!

TIJD VOOR ACTIE

Kunnen we met ons mooie landschap, de natuur van de Waddenregio en onze Friese eigenheid banen scheppen voor jonge ondernemers? Een groep studenten van de minor Ontwikkelingsplanologie ging met deze vraag aan de slag. Het werd een zoektocht naar een nieuwe economische waardevolle belevenis in Noord Fryslân. De 'reis' begon met een analyse van bestaande belevissen in Fryslân zoals de Aldfears Erf Route, het Kunstatelier van Claudy Jongstra, Crime Scene Investigation Leeuwarden, de Elfstedentocht en de Seedykstertoer. Deze belevissen vergeleken de studenten met Disneyland, Halloween Horror Party, New York Marathon, Niagara Falls en Nike-town. Dit leidde tot een aantal bijzondere ideeën.

DE IDEEËN IN VOGELVLUCHT:

Frollywood: Dit Film & Cultuurpark is gebaseerd op de Friese filmmakerscultuur. Leegstaande gebouwen kunnen als studio dienen, ons prachtige landschap als decor. Als er in Leeuwarden een volwaardige Media- en Animatie industrie kan ontstaan, zoals in Nieuw Zeeland (Peter Jackson studio's), dan kan dit veel banen opleveren.

Een horrordorp met horrorhotel: Zie je het lege dorp in de mist al voor je met een leeg hotel, waarvan de deur vanzelf opengaat als je op de stoep staat. De schrik slaat je om het hart als een aantal horroracteurs je een weekendlang de stuipen op het lijf jaagt. Gegarandeerde aandacht in het hele land en ver daarbuiten.

Een Paintball-Survivaldorp: Lekker paintballen en survivaltochten ondernemen met collega's in het weidse land van Uytland en Lauwersland of het 'smûke' coulissenlandschap van de Wouden? In het Noorden is ruimte zat om een mooi parcours te maken, er zijn voldoende recreatieparken om bij aan te sluiten.

Verzorgdopstap.nl: Wie in een dunbevolkt gebied als Fryslân op stap wil, is afhankelijk van de auto. Een luxe uitgaansservice is dan prettige bijkomstigheid. Met de nieuwe service Verzorgdopstap is de reis naar je uitgaansgelegenheid een belevenis en een attractie.

Zeppelintocht 'Het Wad': Rondje Hamburg of Kopenhagen vanaf vliegveld Drachten? Met een zeppelin wordt het een adembenemende belevenis. Met een luchtschip glijd je stil en gladjes over de Wadden.

SPEERPUNT 8

FIERE FRIES

VIA FROLLYWOOD TERUG NAAR DE BASIS

Van deze rij van vijf ideeën (hiernaast) concludeerden de studenten dat Frollywood het meeste perspectief biedt voor banen en het beste aansluit bij de Friese cultuur. Bedenk dat Hollywood een attractie op zich is. Een bezoek aan de studio's, de kans een celebrity (Doutzen!) tegen te komen werkt als een magneet.

De studentengroep bracht dit gedachtegoed in januari 2011 met een prachtige presentatie op het podium. Er werd door een aantal mensen uit de recreatie en toerisme meteen op ingetekend, maar ook door een innovator van Kabel Noord en de organisator van Fryslân 2018 Culturele Hoofdstad. Door gebrek aan beschikbare studenten en verdere initiatieven, bleef Frollywood echter bij een idee.

NIEUWE INSPIRATIE

In juni 2011 werd een inspiratiebijeenkomst georganiseerd op het atelier van vilt-kunstenares Claudy Jongstra in Spannum om het proces een nieuwe impuls te geven. Alle aanwezigen waren onder de indruk van de unieke belevenis die ze op deze plek meemaakten. Dit bedrijf heeft een enorme uitstraling op de Friese cultuur, doordat de schoonheid van het Friese landschap op hoog niveau wordt gevangen in kunst en wordt uitgedragen via cursussen, opleidingsplaatsen voor jongeren en uitgaande marketing.

VAN LANDSCHAP NAAR ONDERNEMERSCHAP

In de brainstorm na het bezoek was iedereen het er over eens: we moeten dat landschap, de natuur en de producten van het land weer centraal stellen in onze zoektocht naar een unieke Friese belevenis. Veel ideeën van de studenten ontwikkelingsplanologie waren vooral stedelijk gericht. Terwijl we te maken hebben met een plattelandsproblematiek. Daarom is gestart met een groep van vier Van Hall Larenstein-studenten uit Noord-Nederland die in Velp de opleiding Bos & Natuurbeheer volgen om een ondernemingsplan te schrijven voor een natuur- en landschapsbelevenis.

In hun zoektocht staan creativiteit, maar ook ondernemerschap centraal. We hopen van harte dat we hiermee aan kunnen sluiten bij initiatieven uit Noordoost-Fryslân zoals het Sociaal Economisch Masterplan SEMP en ontwikkelingen rondom het Lauwersmeer. Misschien lukt het ons om de stilte en de rust te verkopen: 'Selling the silence', zoals de titel van een Finse film uit Lapland luidt.

EN NU...?

Fiere Fries zal als hoogst denkbare resultaat een echte attractie opleveren of een minionderneming rondom een belevenis. Het is realistischer om aan te nemen dat we binnen het onderwijs (Van Hall Larenstein, NHL Hogeschool, Stenden, AOC Friesland) en bij de gebiedspartners een bewustwording op gang hebben gebracht over het combineren van de kracht van het landschap en de kracht van de vierde economie: een Friese belevenis waar gasten, maar ook de lokale bevolking nog lang van nagenieten.

DE WENS

ONTMOETINGSPLEKKEN GEZOCHT!

SPEERPUNT 4

MEET & GREET

SAAI. SOMMIGE JONGEREN VINDEN HET SAAI IN FRIESLAND. ER IS WEINIG TE DOEN. EN DAN SLAAT DE VERVELING TOE. WAT ZE WILLEN? VOLDOENDE ONTMOETINGSPLEKKEN. HET IS BELANGRIJK DAT ER PLEKKEN ZIJN WAAR ZE ELKAAR KUNNEN VINDEN EN LEUKE DINGEN KUNNEN DOEN EN DELEN. VOORAL IN DE WINTER, ALS HET TE KOUD IS OM OP STRAAT TE HANGEN.

TIJD VOOR ACTIE

De gemeente Het Bildt, Provincie Fryslân, AOC Friesland en NHL Hogeschool verbonden zich aan dit speerpunt. Zij dachten samen met studenten en jongeren na over hoe je op creatieve en innovatieve manier een jeugdruimte kunt realiseren. Bijvoorbeeld in Oudebildtzijl. In dit dorp in de gemeente het Bildt wil een groep jongeren graag een eigen ontmoetingsruimte. De gemeente gunt deze jeugd die ruimte, maar wel in een veilige en prettige setting. Als dit lukt kunnen de ervaringen van dit project als inspiratie en voorbeeld dienen voor andere plattelandsgemeenten.

Het project startte met een brainstorm door docenten, een beleidsmedewerker van de provincie en een wethouder. De wethouder zette het op haar agenda en verstrekke namens de Gemeente het Bildt een concrete

opdracht aan een student: 'Ontwikkel samen met jongeren uit Oudebildtzijl een plan voor het realiseren van een eigen jeugdruimte en betrek hierbij de omgeving'. Jildou Abma ging voor haar minor 'Werken met Jongeren' de uitdaging aan.

EN NU...?

Via scholen, verenigingen en social media werden jongeren door Jildou opgetrommeld om mee te praten, wensen neer te leggen, voorstellen te doen en hun handen uit de mouwen te steken. Zo gonsde het in het najaar van 2011 van de activiteit onder de OuweSylster jeugd. Het resultaat? Jongeren kregen ondersteuning bij het maken van hun eigen plan. Inmiddels is het stokje doorgegeven aan het jongerenwerk uit de gemeente Het Bildt.

Oudebildtzijl ligt in het noordwesten van Friesland. Hier wonen ruim 1000 mensen. Er zijn nog 21 verenigingen actief (www.ouwe-syl.nl). Het dorp wordt door zijn inwoners en door omwonenden Ouwe-Syl genoemd. De spreektaal is hier voornamelijk Biltsk. Dit Friese dialect ontstond uit een mix van Nederlands en Fries, toen slikwerkers van buiten de provincie hier kwamen werken in de vorige eeuw. Het wordt nog gesproken in de dorpen aan de oude zeedijken, de oude en nieuwe bildtdijk, in de gemeente Het Bildt.

6 Jonge Friezen Foarút heeft mij ontzettend verbaasd. Ik begon sceptisch aan het project. Een project om Friezen die vertrekken te motiveren? Dat leek mij vechten tegen de bierkaai. Maar uiteindelijk heeft JFF veel bereikt. En dat zou nog meer kunnen zijn als het project nog langer zou bestaan. Wie weet komt het ooit terug. Ik weet dan al dat ik er weer achter zal staan. 9

Friso Visser

2DE VERDIEPING

De 2de verdieping

Jongerenparticipatie, krimp, de belevingseconomie. Toen de Jonge Friezen aan de slag gingen met hun speerpunten, kwamen deze onderwerpen en thema's onherroepelijk op hun pad. Een geval van 'theorie meets praktijk'. Wat hebben we kunnen leren van deze ervaringen, wat zijn de achtergronden bij de ontwikkelen die nu spelen? In de 2de verdieping leggen we deze vragen onder het vergrootglas...

JEUGDPARTICIPATIE? EEN KWESTIE VAN AANSLUITEN!

DE INPUT VAN JONGEREN IS GOUD WAARD

Jeugdparticipatie: het is je recht. In artikel 12 van het Internationaal verdrag van de rechten van het kind is vastgelegd dat overheden de plicht hebben om jongeren te betrekken bij (beleids)ontwikkelingen die hun leefomgeving aangaat. Dit sluit aan bij wat (Bovens, 2007) schrijft in het boek Openbaar Bestuur: ‘Besluitvormingsprocessen moeten doorzichtig en toegankelijk zijn voor burgers. Democratisch bestuur impliceert de mogelijkheden tot participatie en inspraak van burgers.’

JEUGDPARTIC

Uit onderzoek blijkt dat slechts 5% van de jongeren participeert bij de ontwikkeling van jeugdbeleid (Nelis, 2010). Dit verloopt vaak moeizaam. Toch ging de provincie Fryslân de uitdaging aan om jongeren te betrekken bij het opstellen van de agenda voor de toekomst van Noord-Fryslân. Met het project Jonge Friezen Foarút is een initiatief geboren om jongeren invloed te geven en te betrekken bij de ontwikkeling in de regio. Dit met het oog op de te verwachten bevolkingskrimp. De komende jaren komen hierdoor voorzieningen in de regio onder druk te staan door vergrijzing en ontgroening. Reden te meer om juist jongeren te betrekken.

PARTICIPATIE IS LASTIG

Beleid maakt geen deel uit van de belevingswereld van jongeren (Nelis, 2010) en hierdoor is het voor beleidsmakers moeilijk om jongeren te betrekken (Vandenbroucke, 2010). Ervaring leert dat een selecte groep jongeren (vaak hoger opgeleid) participeert bij beleidsontwikkeling en dat dit consequenties kan hebben voor de representativiteit van de input. ‘De stem van hoger opgeleiden legt meer gewicht in de schaal en klinkt veel luider door bij allerlei vormen van inspraak’ (Bovens, 2006). Veel lager opgeleide jongeren en probleemgroepen waar in het jeugdbeleid specifieke aandacht voor is, worden niet bereikt als het gaat om meepraten over beleid (Nelis, 2010).

PARTICIPATIE HEEFT WAARDE

De input van jongeren is dus niet altijd representatief. Toch heeft het betrekken van jongeren bij jeugdbeleid meerwaarde. Zo biedt het jongeren de mogelijkheid tot het leren van democratische vaardigheden (Winter, 2007). Participatievormen die aansluiten bij de

belevingswereld van jongeren vergroten de kans dat ook minder hoog opgeleide jongeren invloed gaan uitoefenen op de politieke agenda. De belangrijkste manier van jongerenparticipatie wordt door z’n eenvoud vaak over het hoofd gezien: gewoon het gesprek aangaan met jongeren. Door oog en oor te hebben voor wat jongeren bezighoudt. Door jongeren daarna te activeren om deel te nemen aan het proces.

Een argument waarom het betrekken van jongeren de moeite loont, is dat jongeren door hun explorerend vermogen nieuwe creatieve inzichten kunnen geven (Crone, 2008). Jongerenparticipatie lijkt nuttig om de tunnelvisie van volwassen beleidsmakers te doorbreken. En dat is juist nodig in een regio waar jongeren lijken te vertrekken en er creatieve oplossingen nodig zijn om het platteland leefbaar te houden.

OJA?

- Participatie van jongeren bij beleidsontwikkeling verloopt moeizaam en is vaak voorbehouden aan hoger opgeleide jongeren
- Betrokkenheid van jongeren zorgt voor frisse creatieve ideeën
- In een regio waar jongeren lijken te vertrekken, is creativiteit hard nodig om het platteland leefbaar te houden

IPATIE?

INPUT VAN JONGEREN IS GOUD WAARD

De kans dat de input van jongeren bij de ontwikkeling van jeugdbeleid wordt overschat is ook aanwezig. Het is vaak een kleine 'elitegroep' die participeert bij beleidsontwikkeling en die de agenda meebepaalt. Beleidsmakers moeten zich er bewust van zijn met welke jongeren ze spreken en dat dit niet altijd representatief is. Bij het project Jonge Friezen Foarút is in panelgesprekken met 450 jongeren gesproken. Uit deze kwalitatieve data konden geen feitelijke conclusies worden getrokken. De gesprekken leverden wel een goed beeld op over hoe het thema KRIMP en de toekomst van hun regio leeft bij de jongeren en welke beelden ze hier bij hebben.

CONCLUSIE

Investeren in jeugdparticipatie blijft belangrijk om de democratische vaardigheden van jongeren te vergroten. Daarnaast levert de betrokkenheid van jongeren vaak nieuwe verrassende ideeën op. Het ontwikkelen van passende participatiemethoden is aan te bevelen om een bredere groep te bereiken. Het project Jonge Friezen Foarút is hier een uitstekend voorbeeld van.

Als student communicatie heb ik veel geleerd tijdens dit project. Met name het ontdekken welke facetten allemaal belangrijk zijn bij behalen van doelstellingen binnen een regionaal project was zinvol. Los van het projectdoel heeft JFF meer bereikt. Er is namelijk aangetoond dat grote overheidsprojecten niet altijd aan het eind maar ook vanaf de tekentafel met jongeren tot stand kunnen komen. JFF heeft laten zien dat bij een juiste benadering jongeren echt wel betrokken zijn bij problemen in hun omgeving. Ideeën over de oplossing hebben ze ook, alleen worden ze vaak niet serieus genomen. De benadering van JFF naar jongeren toe is een voorbeeld voor ambtenaren die in soortgelijke projecten betrokken zijn maar ook voor studenten van nu die in de toekomst dit soort projecten tot een soortgelijk succes moeten brengen.

Mitchel Laros, student Communicatie NHL Hogeschool.

BRONNENLIJST

Bovens, M.A.P. (2006). De diplomademocratie, Over de spanning tussen meritocratie en democratie. Beleid en Maatschappij, Volume 33, Issue 4, 205-218.

Bovens, M.A.P., Hart, P. 't, Twist, M.J.W. van, (2007). Openbaar bestuur beleid, organisatie en politiek. Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Crone, E. (2008). Het puberende brein: Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie. Amsterdam: Bert Bakker.

Nelis H., Sark, Y. van (2010). Puberbrein Binnenstebuiten. Utrecht/Antwerpen: Kosmos Uitgevers B.V.

Vandenbroucke M., Braam, H., Gilsing, R. & Stekete, M. (2010). De staat van jeugdparticipatie in Nederland vanuit het perspectief van gemeenten, Quickscan onder 175 gemeenten. Utrecht: Verwey-Jonker instituut.

Winter, M. de. (2007). Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in het algemeen belang: De noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief. Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid, Amsterdam University, 248-263.

Website:

<http://www.kinderrechten.nl/p/19/151/kinderrechten>

VAN PLATTELANDSVERNIEUWING NAAR REGIONALE TRANSITIE

STILSTAND KOMT NIET VOOR! VITALITEIT WEL!

Plattelandsvernieuwing. Een begrip dat jarenlang gebruikt is in de literatuur, het werkveld en zelfs naamgever is van enkele hbo-opleidingen. Toch bestaat er geen eenduidige definitie voor dit begrip. Ingrediënten zijn: veranderende positie van de landbouw, leefbaarheid, wonen, sociale cohesie en voorziening. Kortom, een mix van fysieke en procesmatige aspecten.

Belangrijker dan de definitie, is de gedachte die aan het begrip 'plattelandsvernieuwing' kleeft. Namelijk dat het platteland vernieuwd moet worden en dat deze vernieuwing (mede) van buitenaf moet komen. Een prachtig voorbeeld van paternalisme. Want wie vindt dat het platteland vernieuwd moet worden? Kan dat vervolgens ook 'geregeld' worden en wie doet dat dan? De uitgangspunten en de ervaringen bij JFF tonen aan dat dit denken een misvatting is. De streek zelf is aan zet, wil aan zet zijn en moet aan zet zijn. Vernieuwing is per definitie aanwezig. Stilstand komt niet voor! Vitaliteit wel!

Regionale transitie

Momenteel wordt vooral gesproken over Regionale Transitie, een begrip dat duidelijk aangeeft dat er een min of meer autonoom proces plaatsvindt. Dit proces kan echter wel worden beïnvloed, bijgestuurd en gevoed door belanghebbenden en betrokkenen. Het denken in kansen en mogelijkheden is essentieel en levert meer perspectief voor de regio en betrokkenen op.

De streek zelf is aan zet, wil aan zet zijn en moet aan zet zijn

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (ELI) heeft deze gedachte omarmd. Haar beleid, onder andere via De Groene Kennis Coöperatie, is sterk gericht op actieve participatie in en stimulatie van een 15-tal regio's. Waaronder delen van Fryslân.

Jonge mensen centraal

Betere (ver)binding met de regio is voor het ministerie een speerpunt. Het onderwijs krijgt daarbij een cruciale rol. Denk aan de inzet van studenten en docenten bij projecten, geïnitieerd door en vanuit de regio. Het gaat dan om kennis, kunde maar ook om mensuren. Innovatie is logischerwijs een uitdrukkelijk doel. Jonge mensen hebben hierin, zoals ook binnen JFF is bewezen, een belangrijke rol. Zij zijn immers prima in staat innovatieve en creatieve gedachten en werkwijzen te ontwikkelen.

Een model waarin dit vorm kan krijgen is 'het werkplaatsconcept'. Essentie hierin is dat Onderwijs (studenten en docenten), Omgeving, Overheid, Onderzoek en Ondernemers samen lerende zijn, via het werken aan vragen vanuit de regio.

Shareholders: brengen én halen

Zoals plattelandsvernieuwing niet kon zonder stakeholders is Regionale Transitie sterk verbonden met het begrip 'shareholder'. Stakeholders hebben een belang en zij willen dit belang gerealiseerd zien. Shareholders willen dat ook, maar zij nemen ook zelf verantwoordelijkheid om hun eigen belang én dat van hun mede-shareholders te realiseren. Iets brengen en iets halen is het motto! Voorbeelden van deze benadering zijn het Europese project 'Making Places Profitable' (met als concrete uitwerking Emmen Revisited), maar ook de initiatieven tot het opzetten van gebiedscoöperaties (bijvoorbeeld in het Groninger deel van het Zuidelijk Westerkwartier).

Nieuw leiderschap

Deze gemeenschappelijke ontwikkelingsprocessen, want dat moeten het zijn, vragen om nieuw leiderschap, al of niet in netwerkvorm. Dit vraagt om een brede bundeling van competenties [zie kader]. Van creativiteit tot daadkracht. Het is duidelijk dat deze manier van werken en het bundelen van deze competenties geen sinecure is. Maar het is de moeite waard om op de ingeslagen weg door te gaan.

VITALITEIT

ANTICIPEERREGIO KRIMP NOARDWEST FRYSLÂN

Het ministerie van Binnenlandse Zaken (MinBZK) heeft de plattelandsgebieden Noordwest- en Noordoost-Fryslân aangemerkt als Anticipeerregio Krimp. Daarmee wordt het mogelijk om de expertise van het 'Krimpteam' van het ministerie in te zetten voor de vraagstukken in deze regio's. Dit expertteam heeft in Zuid-Limburg, Zeeland en Noord-Groningen, de Nederlandse krimp-regio's, de nodige ervaring opgedaan. Het aanbod van BZK is om deze ervaring te delen met gebieden die (gelukkig) nog niet in dezelfde omstandigheden verkeren. Deze actie past in het BZK programma van 'Meer naar Beter', dat wordt uitgevoerd door het Nationaal Netwerk Bevolkingsdaling. Het Jonge Friezen Foarút project is in dit kader aangemerkt als een van de best practices. In het JFF-project werden jongeren in de noordelijke schil van Fryslân geraadpleegd. Daarnaast worden maatschappelijke organisaties uit meerdere sectoren benaderd om hun visie en acties in te brengen als het gaat om bevolkingsontwikkeling. De uitkomsten worden geïntegreerd in die van de Jonge Friezen Foarút.

OJA?

- Vernieuwing is per definitie aanwezig op het platteland, noem het regionale transitie: een min of meer autonoom proces
- Denken in kansen en mogelijkheden is essentieel en levert voor een regio meer perspectief op
- Shareholders vormen een spil in regionale transitie

WAT MOET DE LEIDER 2.0 ALLEMAAL KUNNEN?

Markku Sotarauta (Where have all the people gone? 2006) heeft bondig samengevat welke competenties voor dit nieuwe waarde- georiënteerde leiderschap vereist zijn:

INSTITUTIONAL SKILLS - een omgeving kunnen creëren waarin institutionele en bureaucratische obstakels geen blokkade vormen voor processen en netwerken

NETWORKING SKILLS - het ontstaan van vertrouwen, loyaliteit, wederzijdse ondersteuning en solidariteit kunnen bevorderen

SOCIALISATION SKILLS - mensen in staat stellen om gedeelde kennis te verwerven

ABSORPTIVE SKILLS - kennis uit de omgeving (het netwerk) kunnen herkennen, aan de gegeven omstandigheden kunnen aanpassen en in de gegeven context kunnen passen

INTERPRETATIVE SKILLS - impasses kunnen voorkomen of oplossen die ontstaan doordat mensen verschillende opvattingen hebben en elkaar niet willen of kunnen begrijpen; een open debat kunnen stimuleren; crisissituaties kunnen ombuigen in constructieve processen

STRATEGIC SKILLS - beslissingen kunnen nemen en de focus blijven richten op wat belangrijk is; visies kunnen vertalen in strategieën, strategieën kunnen vertalen in acties; doelen zo kunnen formuleren dat ze anderen aanspreken

EXCITEMENT SKILLS - de creatieve vermogens en inspiratie van anderen kunnen benutten; het spanningsveld tussen voorlopers en conservatieven kunnen overbruggen; een gevoel voor urgentie kunnen creëren en behouden (bijvoorbeeld door samen met anderen kortetermijnresultaten te bereiken)

VAN WK MUGMEPPEN TOT TERPENMUSEUM

Als docent Plattelandsontwikkeling ben ik in de loop van het JFF project steeds meer gaan letten op unieke belevenissen als motor voor ontwikkelings- en ook zelfbewustzijnsprocessen. Zo gaat het nu eenmaal bij creatieprocessen: als je je geest op iets richt, blijf je daarmee bezig tijdens je werk én daarbuiten. Je bent extra gevoelig voor het effect dat attracties op je hebben (Like, Not Like). Voor toevalligheden die het begin kunnen zijn voor een nieuw idee.

Zo hoorde ik van een Finse uitwisselingsstudente uit Lapland dat er in hun dorp echt niets te doen was, maar dat de mensen voor zichzelf uit meligheid een aantal idiotiecompetities hadden bedacht. Zo was er een toernooi ontstaan met landelijke bekendheid met als attracties: Mug Meppen (Wie plet de meeste muggen in een minuut? De jury oordeelt op twee criteria: was het een mug en is zij dood?), Rubberlaars ver-werpen, Met-je-vrouw-op-je-rug rennen, Nokia ver-werpen en Moerasvoetbal.

Het Spaanse dorp Júzcar verft alle huizen blauw als stunt voor de promotie van de 3D Smurfenfilm. Na afloop van de promotie besluit men het blauw te handhaven, want er komen veel dagjesmensen op af.

In de bibliotheek loop ik tegen het prachtige fotoboek 'Een kleine ijstijd

aan het wad' aan van fotograaf Koos Broertjens (2011). In het voorwoord spreekt hij de verwachting uit dat we vaker extreme sneeuw winters zullen krijgen en dat het waddengebied vele maanden onder een idyllische sneeuwlaag zal liggen. Tegelijkertijd zie ik allerlei promotiemateriaal over sneeuwvakanties in Lapland met motorski's, sleehondentochten, rendiergehakt met voedzame bessen en als belangrijkste attractie een nacht in een Saami-tent onder de eindeloze sterrenhemel en het Noorderlicht.

De hele zomer van 2011 is er opwinding in Drenthe over de Blues-opera in Gieten in een weiland, waarvoor het halve dorp uitloopt als bezoeker en de rest als speler of assistent. In het blad STREEK van Netwerk Platteland wordt geschreven hoe dit festijn een boost heeft gegeven aan het zelfbewustzijn en saamhorigheidsgevoel.

Tijdens een fietsvakantie ten noorden van Groningen krijg ik een ernstig lek in mijn band. Na het aarzelen aanspreken van de spreekwoordelijke stugge Groninger (wat niet zo bleek te

OJA?

- WERELDWIJSHEID PLUS FOCUS OP LOKALE KRACHT EN INSPIRATIE ZORGT VOOR EEN IJZERSTERKE BELEVENIS
- STUDENTEN KUNNEN VEEL, MAAR VOOR HET UITWERKEN VAN IDEEËN TOT MARKTKANSEN ZIJN OOK ONDERNEMERS NODIG
- HET FRIESE LANDSCHAP BIEDT VOLDOENDE MOGELIJKHEDEN OM WERKGELEGENHEID TE CREËREN

zijn) krijg ik de suggestie de mobiele fietsenmaker te bellen. Na een half uur wachten wordt ik geholpen als een prins in een bestelbus met een mobiele werkplaats voor € 18,- (nieuwe binnenband inclusief maakloon!) Ik denk nog steeds met veel plezier aan die hartelijke man terug! Toen kon ik door naar het gloednieuwe Wierdenmuseum, dat met LEADER+ geld was gebouwd in een oud schoolgebouw. (Is er al een Terpenmuseum in Friesland?)

Ik heb nu twee keer gelogeerd in de Tûnmanswente op de Martena State in Koarnjum in de Bed and Breakfast. Ik ben daar heel enthousiast over, omdat ik daar zo leuk ontvangen en verwend werd met streekproducten en een prachtige omgeving. Bovendien is het een leer-werkbedrijf van AOC Friesland. Dat geeft een hele optimistische sfeer: hier kan je leuke gesprekken hebben met jonge Friezen die een baan willen in het Noorden.

Op het atelier van Claudy Jongstra heb ik even het gevoel gehad echt opgenomen te zijn in het hart van de Friese kunst en cultuur: een vrouw met een gedreven team. Claudy vindt er haar inspiratie, haar ontwerpideeën, ambachtelijke kennis, materialen als wol en verf en lokale arbeid. Haar collega Marleen Engbersen zorgt voor de zakelijke durf, contracten, bedrijfsruimte, ambitieuze kunststudenten en professionele marketing- en communicatiekennis van de hbo-scholen in Leeuwarden.

Zij combineren wereldwijsheid met een absolute focus op lokale kracht en inspiratie. Ik ben daar erg van onder de indruk, omdat dit een belevenis was waar ik nog steeds vaak aan terugdenk.

Wie verft als eerste zijn hele dorp in rode pompeblèden en blauw witte strepen?

Naast deze inspirerende toevalligheden kwam ik ook wat remmende zaken tegen (Not Like):

In de Heer Bommel verhalen van Marten Toonder treft heer Bommel op zijn reizen met Tom Poes vaak volkomen onverwacht de naïeve figuur Wammes Waggel aan in een kaal en desolaat landschap. Wammes staat daar meestal volkomen opgewekt warme worst te verkopen in een snikhete woestijn of ijs in een sneeuwlandschap. Meestal verzucht hij de lezer dat het toch niet erg 'enigjes' is omdat er niemand langs komt.

In de herfstvakantie was ik voor JFF op verkenningstocht in Dokkum en aan de kust van het Lauwersmeer bij Landall Greenpark Esonstad. Als potentiële toerist liet ik het aanbod op mij inwerken en de folders van de VVV gaven menige hint. Toch was het best stil op beide locaties en de af en toe striemende regen en wind maakten het moeilijk om mij volledig te verliezen in de Friese cultuur. Dit is echt een land voor doorzetters,

zoals de gasten van Esonstad er zich niet onder lieten brengen met hun regenjassen en rubberlaarzen.

WAT HEB IK NU GELEERD...?

De lessen die ik trek uit deze 'toevallige' ontmoetingen zijn: een wild idee kan zomaar aanslaan en nieuwe kansen bieden. Met creativiteitssessies hebben we die inspiratie kunnen aanjagen. Studenten zijn tot veel in staat, maar het uitwerken van ideeën tot marktkansen is toch een zaak van ondernemers. Daarom is het zo belangrijk dat scholen meedraaien in ondernemersnetwerken.

De noordelijke schil van Friesland ligt weliswaar in de luwte van de Waddeneilanden, Leeuwarden en Groningen, de grote Friese meren en zelfs Amsterdam en Hamburg (voor buitenlanders). Toch ben ik van mening dat we werkgelegenheid kunnen scheppen met de elementen natuur, vogels, zeehonden, dijken- en terpen, waddenkust, Lauwersmeer, zilte landbouw, cultuurrijke steden en heel veel rust en ruimte! Die gasten van Esonstad willen immers vermaakt worden, ook als het regent.

We moeten het gewoon blijven proberen door er in het onderwijs enthousiaste ondernemersverhalen over te vertellen en af en toe een rare sprong te maken. Ook na de Jonge Friezen Foarút.

Tot slot: wie verft als eerste zijn hele dorp in rode pompeblèdsjes en blauw-witte strepen?

HOE KAN HET FRIESE LANDSCHAP EEN BANENMOTOR VOOR JONGEREN WORDEN?

Een lastige vraag die meteen nieuwe vragen oplevert. Wat is dat Friese landschap? Hoe wordt een landschap beleefd? En hoe kan een landschap banenmotor worden? En kan dat in Fryslân ook? De kansen voor de Friese belevingseconomie in vogelvlucht.

OJA?

- FRYSLÂN: TERPEN EN DIJKEN, GOED SAMENSPEL EN EIGENZINNIGE MENSEN
- BELEVING EN ERVARING KOMEN STEEDS MEER OP ALS ECONOMISCH PRODUCT
- BRENG DE ENORME VERScheidenheid AAN TOERISTISCHE PRODUCTEN DIE FRYSLÂN RIJK IS MET ELKAAR IN VERBAND.

GA JE NAAR INDONESIA,
OF NAAR BALI EN DE
BOROBUDUR?

BELEVINGSECONOMIE

‘Als je naar Fryslân gaat ga je naar de Wadden.
Op zoek naar de elf steden. Naar de terpen,
Franeker, de meren of Leeuwarden,’

1 WAT IS TOCH HÉT FRIESE LANDSCHAP?

Voor het rapport Noardwest-Fryslân, Waddenland van Overvloed (1) is onderzoek gedaan naar de essentie van het noordwestelijke deel van Fryslân. Conclusie: ‘het is een rijk en weids waddenland, opgeslibt uit zee, door eigenzinnige mensen gecultiveerd. Met een gevaarlijke zee en elk moment het risico van overstromingen. Met terpen en dijken is het gevaar zoveel mogelijk ingedamd. En met goed samenspel: de mensen zijn altijd op elkaar aangewezen geweest. Dat is de oorsprong van het rijke verenigingsleven op het gebied van toneel, muziek en eigenzinnige sporten in de Friese dorpen. Bekende eigengereide mensen als Piter Jelles Troelstra en Domela Nieuwenhuis komen uit de streek.’ Waarom is zo’n rapport belangrijk? Mensen gaan een gebied pas goed waarderen als ze het kennen, maar vooral begrijpen.

2 HOE WORDT HET LANDSCHAP BELEefd?

Elke doelgroep beantwoordt zo’n vraag op eigen wijze. Jonge Friezen Foarút stelt de jongere centraal. Het valt op dat Friese jongeren een andere kijk hebben op Fryslân dan jongeren met een niet-Friese achtergrond. Friese jongeren hebben een beeld ontwikkeld vanuit hun eigen directe leefwereld, vanuit de media en het eigen dorp. Hun wensen zitten overwegend op het sociaal economische vlak. Hoe vind ik een woning? Een baan? Hoe kom ik er? Stedelijke jongeren benaderen Fryslân vanuit het beeld van de rurale idylle (2, 3). Zij hebben eerder een esthetisch beeld dan een sociaal economisch beeld, wanneer zij aan Fryslân denken.

BRANDSCAPING

Voor de niet-Friese jongeren is het concept van ‘brandscaping’ van belang (6). Het ‘branden’ van het Friese landschap. Het komt er op neer dat door de Friezen een beeld wordt geschapen dat appelleert aan bekende en voor hen aantrekkelijke fenomenen als de Elfstedentocht, de Wadden, de eilanden, Skûtsjesilen, Doutzen Kroes, de terpen of het planetarium van Franeker.

3 HOE KAN EEN LANDSCHAP EEN BANENMOTOR WORDEN?

In de geschiedenis van de economie is het economisch aanbod van het landschap geleidelijk verruimd. Er worden grondstoffen, goederen en diensten aangeboden. Tegenwoordig komen beleving en ervaringen steeds meer op als economisch product. Volgens Pine en Gilmore (1998) (4) bevinden we ons in een overgang van het verkopen van diensten naar het verkopen van ervaringen. Niet de producten of diensten staan daarin centraal, maar de ervaring die ze opwekken, de beleving die je er mee associeert. Bij een landschap gaat het in de beleveniseconomie niet meer om het directe gebruik ervan, om de esthetiek of de functie die het heeft. Het gaat er om wat voor ervaringen je er kan opdoen. Het fysieke en sociaal culturele landschap moet onderscheidend en verleidend zijn. Dan is er een markt voor een aanbod aan ervaringen, gebaseerd op het ‘rijke en weidse waddenland, opgeslibt uit zee, door eigenzinnige mensen gecultiveerd’.

4 KAN DAT IN FRYSLÂN OOK?

Laten we eens kijken naar wat het project de Fiere Fries daarover zegt: ‘Friezen zijn fier op hun regio. Trots als een pauw op dat wat Fryslân is. Maar ze vergeten vaak wat de regio allemaal te bieden heeft en hoe je dit kunt ontwikkelen en vermarkten. Wees een Fiere Fries en ontwikkel deze concepten verder!’

Dit is de Friese trots. Er is een regionale identiteit, een eigen fysiek en sociaal cultureel landschap. Er is een baaiert aan toeristische producten. Het landschap is één van de kernkwaliteiten van de regio en kan goed bijdragen aan een extra impuls. Daar is wel wat voor nodig. Breng die enorme verscheidenheid aan toeristische producten, zoals musea, historische huizen, dijken, terpen, wadden, eilanden, zeilboten met elkaar in verband. Bied ze in samenhangende pakketten aan toeristen en recreanten aan. Daardoor ontstaat bij niet-Friezen een sterk gevoel voor de plek Fryslân, een ‘sense of place’ (5).

PAS OP! NOG TWEE AANDACHTSPUNTEN

Voor de Friese jongeren is de top 10 vooral ‘niet-zichtbare’ software. Het gaat om betere communicatie, veiligheid, kansen op werk en woningen. Ze hebben gewone sociaal culturele wensen, vanuit hun dagelijkse leven. Er is niet direct een ruimtelijke component; die kan wel ontstaan in geval van economische groei. Als je alleen op de beleveniseconomie let, blijven de problemen van de jongeren van de streek (geen woning, geen werk) onderbelicht. Pas wel op: een landschap dat een banenmotor is, moet niet een museum worden. De gasten zijn interactieve deelnemers aan activiteiten in het landschap.

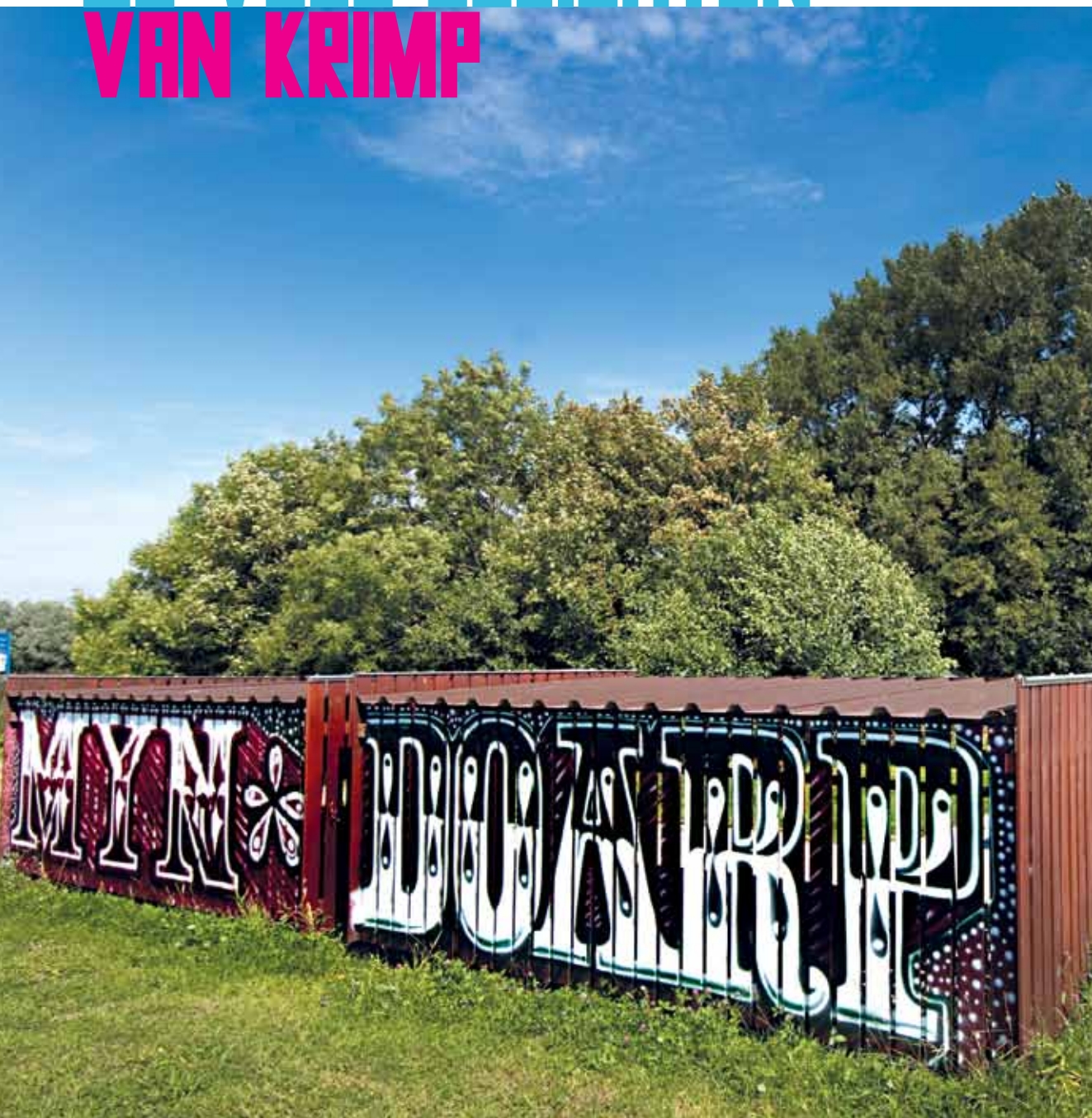
LITERATUUR

1. Plattelandsprojectktn Noord-west Friesland (2011): Noardwest Fryslân, Waddenland van overvloed.
2. Halfrcree, K.H. (1993): Locality and Rural Representation: space, discourse, and alternative definitions of the rural. Journal of Rural Studies 9, 23-37.
3. James, S. (1991): The Urban-Rural Myth - or Reality? Department of Geography, University of Reading, Geographical Papers, No. 107.
4. Pine, B.J., Gilmore, J.H. (1998): Economic Distinctions, Welcome to the Experience Economy. Harvard Business Review reprint 98407, 97-105.
5. Hayes, D., Macleod, N. (2007): Packaging places: Designing heritage trails using an experience economy perspective to maximize visitor engagement. Journal of Vacation Marketing Vol. 13 No. 1, 45-58.
6. Klingmann, A. (2007): Brandscapes, architecture in the Experience Economy. Cambridge, MA: MIT.
7. Tönissen R.J.C. (2012): Jonge Friezen Foarút, Achtergrondstudie naar de sociaal-culturele, economische en ruimtelijke gevolgen van krimp in de noordelijke schil van Friesland en een verkenning naar toekomstige ontwikkelingen in de regio. Wageningen Universiteit.

ACHTERGRONDEN BIJ HET VERSCHIJNSEL KRIMP

DE VELE GEZICHTEN VAN KRIMP

KRIMP

De bevolkingsomvang en -samenstelling in regio Noord Fryslân verandert. Wat zijn de gevolgen hiervan? En hoe zit dit in de rest van Nederland? Om de huidige demografische ontwikkelingen te kunnen begrijpen, is het belangrijk om de situatie in en buiten de regio goed te verkennen. Dit hoofdstuk plaatst het verschijnsel 'krimp' in een brede context en geeft inzicht in de problematiek.

WAT IS KRIMP?

In de literatuur en in de media wordt "krimp" op verschillende manieren gebruikt en gedefinieerd. Meestal wordt gerefereerd aan demografische krimp: het krimpen van de bevolking. Daarnaast bestaat een andere belangrijke definitie van krimp: economische krimp. Dit betekent economische achteruitgang in een bepaald gebied. Deze twee vormen van krimp hebben op macro- en microniveau (lokaal) veel invloed op elkaar.

DEMOGRAFISCHE KRIMP

Demografische krimp kan betekenen dat het aantal inwoners van een bepaald gebied afneemt, het aantal huishoudens daalt en/of het aantal leden van een bepaalde bevolkingsgroep vermindert. (Bevolkingskrimp en Mobiliteit in Noord-Nederland, 2011: 34). In het laatste geval krimpt een bepaalde etnische- of leeftijdsgroep in een regio in plaats van de gehele bevolking. Verschillende demografische ontwikkelingen hebben grote invloed op krimp van de bevolking: een dalend geboortecijfer, een oplopend sterftcijfer en een negatief migratiesaldo (Van Dam et al., 2006).

ONTGROENING EN VERGRIJZING

Demografische krimp heeft dus invloed op de omvang en de samenstelling van de bevolking. In de literatuur worden leeftijdsspecifieke veranderingen in de bevolkingsopbouw (ontgroening en vergrijzing) vaak aangewezen als oorzaak van krimp. Bij ontgroening neemt het aantal jongeren in een bepaalde bevolking af, bij vergrijzing neemt het aantal 65-plussers toe. De maatschappelijke effecten van deze bevolkingsafname verschillen per schaalniveau: van buurt tot wijk, stad, regio, land en verder. Dit maakt het een complex vraagstuk, aangezien "krimp" niet vanuit één schaalniveau is aan te pakken of te begrijpen.

De term krimp wordt vaak gebruikt als het aantal inwoners van een gemeente daalt. Maar dit betekent niet automatisch dat het aantal huishoudens of woningen ook daalt. Er is immers sprake van gezinsverdunding: een daling van het aantal personen per huishouden. Voor eenzelfde aantal inwoners of voor een licht dalend aantal inwoners kunnen dan toch meer woningen nodig zijn. Daarnaast geldt dit ook voor de economie en bestedingen; deze krimpen niet vanzelfsprekend als het aantal inwoners in een gemeente daalt (Kansen voor een krimpplatteland, 2009:27).

WERELDBEVOLKING

Wereldwijd gezien neemt het groeitempo van de bevolking steeds verder af. Voornamelijk in de meer ontwikkelde landen groeit de bevolking nauwelijks meer.

Op dit moment wonen er ongeveer 1,23 miljard mensen in Europa. Volgens bevolkingsprognoses van de Verenigde Naties groeit dit aantal langzaam door tot 1,28 miljard in 2050 (NiDi, 2009: 2). In deze ontwikkelde landen, waaronder Nederland, ligt het kindertal al geruime tijd onder het 'vervangings-niveau'. Als de netto migratie van Europeanen niet zo groot zou zijn, zou de bevolking volgens de prognoses van de Verenigde Naties zelfs afnemen tot 1,15 miljard mensen in 2050.

Naast het lage aantal kinderen dat wordt geboren worden in de meer ontwikkelde landen (1,6 kinderen tegenover 3 tot 4 kinderen per vrouw in minder ontwikkelde landen), hebben rijkere landen te maken met een hard groeiende leeftijdsgroep van 60-plussers. Deze bevolkingsgroep groeit zelfs harder dan ooit: in 2050 naar verwachting met meer dan de helft van haar huidige omvang (NiDi, 2009: 3). Belangrijke medische en algemene ontwikkelingen in de wereld zorgen voor lagere sterftekansen en een hogere levensverwachting. Deze dragen extra bij aan de vergrijzing van de wereldbevolking.

ECONOMISCHE KRIMP

Economische krimp kan worden omschreven als een afname van het aantal arbeidsplaatsen in een gebied (Bevolkingskrimp en Mobiliteit in Noord-Nederland, 2011: 35). Een daling van het aantal arbeidsplaatsen en het inkomen heeft een verband met daling van het aantal huishoudens. Het inkomen bepaalt in hoge mate wat voor soort huis men zich kan veroorloven én of men het aandurft om kinderen te krijgen (Van Dam et al., 2006). Een daling van het aantal huishoudens, kan tot gevolg hebben dat bepaalde voorzieningen verdwijnen. Maar dit hoeft dus niet per definitie de reden te zijn.

Demografische en economische krimp zijn complexe ontwikkelingen, met vaak meerdere oorzaken. Verschillende factoren beïnvloeden de gevolgen die krimp met zich mee brengt. Voor sommige betrokkenen zijn deze gevolgen positieve ontwikkelingen. Anderen kunnen dezelfde ontwikkelingen als negatief ervaren.

10 ANTICIPEERREGIO'S

Dergelijke gebieden behoren tot de anticipeerregio's (PBL, 2010: 12). In 2010 zijn er 10 anticipeerregio's benoemd:

- 1 Noordoost (en ten dele ook West-) Fryslân
- 2 Kop van Noord-Holland
- 3 Oost-Drenthe
- 4 Twente
- 5 Achterhoek
- 6 Groene Hart
- 7 Goeree-Overflakkee, Voorne-Putten en Hoekse Waard
- 8 Schouwen-Duivenland
- 9 West-Brabant
- 10 Midden en Noord-Limburg

WAT ZIJN KRIMP- EN ANTICIPEER-REGIO'S IN NEDERLAND?

In de Nederlandse politiek begint het verschijnsel 'krimp' steeds vaker een vast agendapunt te worden. De bevolking neemt volgens verwachtingen van het CBS pas vanaf 2038 af, het aantal huishoudens vanaf 2039. Tot die tijd stijgt het aantal inwoners tot 17,5 miljoen. Toch zijn er al veel problemen op de arbeidsmarkt, omdat de potentiële beroepsbevolking per 2011 daalt (PBL 2010: 12).

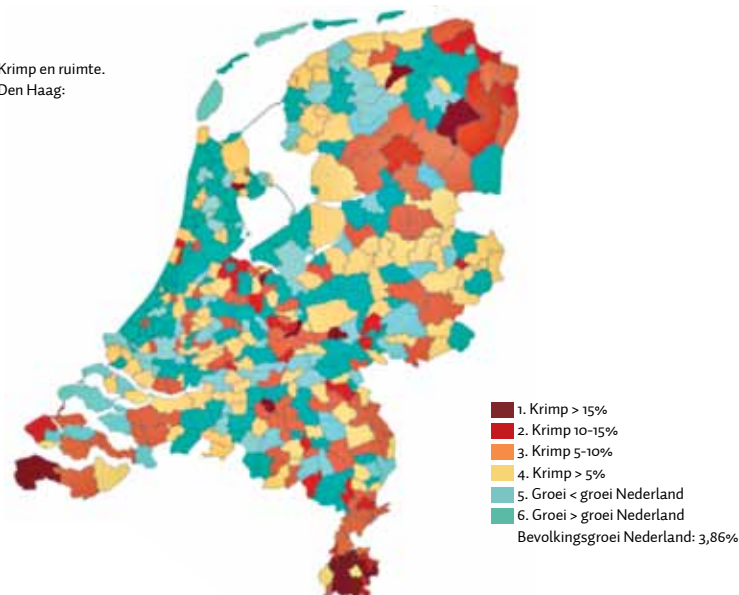
De vergrijzing en ontgroening in sommige regio's zorgen momenteel al voor een daling van het bevolkingsaantal en het aantal huishoudens. Het bevolkingsaantal daalt nu al in 95 van de 441 gemeenten. Naar verwachting gebeurt dit straks

OJA?

- KRIMP HEEFT EEN DEMOGRAFISCH EN EEN ECONOMISCH ELEMENT
- DEMOGRAFISCHE ÉN ECONOMISCHE KRIMP ZIJN COMPLEXE ONTWIKKELINGEN, MET VAAK MEERDERE OORZAKEN
- INGRIJPENDE DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN ZOALS ONTGOEING, VERGRIJZING EN STRUCTURELE BEVOLKINGSDALING, HEBBEN GROTE IMPACT OP DE SAMENLEVING

in 200 gemeenten (EHBK, 2011 : 4). Nederland is lange tijd uniek geweest in Europa wat betreft haar bevolkingsgroei. Zo heeft deze groei nog tot lang na de WOII aangehouden. Het bevolkingsaantal is pas sinds kort ook in Nederland gaan verminderen. Dit is voornamelijk meetbaar op regionaal niveau, met name aan de randen van ons land. Volgens prognoses krijgen zes van de tien Nederlandse gemeenten in de nabije toekomst te maken met deze bevolkingskrimp (NiDi, 2009: 4). Momenteel zijn er al meerdere regio's die te maken hebben met bevolkingskrimp: Zuid-Limburg, delen van Zeeland en het Noordoosten van Groningen (zie figuur volgende pagina die de verwachte bevolkingsontwikkeling in Nederland 2005-2025, per gemeente laat zien).

Uit: Dam, F. van, C. de Groot en F. Verwest, (2006): Krimp en ruimte. Bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid. Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.

ANTICIPEERREGIO'S

Er zijn ook regio's in Nederland die niet behoren tot de topkrimpregio's, maar tussen nu en 2030 wel te maken krijgen met een verwachte daling van bevolking en huishoudens. De eerste categorie "krimpregio's van de eerste generatie" worden volgens de SER (2011) geconfronteerd met urgente knelpunten. Bijvoorbeeld op het gebied van wonen (leegstand, achterstallig onderhoud) of in de vorm van een verschalend voorzieningenaanbod (scholen, medische zorg, winkels). Deze regio's hebben te maken met een lange termijn opgave, maar met een korte termijn urgentie.

Daarnaast onderscheidt de SER (2011) een tweede categorie regio's, die op relatief korte termijn wordt geconfronteerd met een krimpende bevolking en de daarbij behorende verschijnselen. Deze "krimpregio's van de tweede generatie" moeten volgens de SER (2011) tijdig anticiperen op de demografische ontwikkelingen, zodat deze kunnen leiden tot realistische lange termijn investeringen in de publieke en private sector (ter voorkoming van structurele overcapaciteit).

Een groot deel van de grensgebieden in Nederland krijgt op korte termijn te maken met verschijnselen van bevolkingsdaling. De omslag van groei naar krimp geldt niet voor alle gemeenten in de regio's. Zo daalt in sommige andere gebieden de bevolking ook al enkele jaren, maar heeft dit tot nu toe niet tot grote problemen geleid. Dit komt omdat de economische ontwikkeling positief was. Daarom kan krimp als zodanig niet worden beschouwd als negatief of als groei.

Het is voornamelijk de context van krimp die op korte termijn voor een groot deel van Nederland geldt. De gevolgen hiervan kunnen wel degelijk negatief zijn voor de leefkwaliteit. In de SER (2011) wordt ook geduid op autonome, niet demografische ontwikkelingen als concentratie, schaalvergroting en individualisering, die hier invloed op hebben. Verschillende effecten van deze ontwikkelingen werken op elkaar in en zijn daardoor complex en niet eenduidig te verklaren. Bevolkingskrimp kan in zo'n geval als katalysator fungeren, door reeds bestaande knelpunten sneller en eerder aan het licht te brengen.

INGRIJPENDE IMPACT OP DE SAMENLEVING

In eerste instantie wordt krimp vaak beschouwd als een demografisch verschijnsel. Het heeft echter ook invloed op de fysieke ruimte en de verschillende sociaal-economische activiteiten die zich in die ruimte afspelen. Verschijnselen van bevolkingsdaling kunnen negatieve invloed hebben op thema's als leefbaarheid, werkgelegenheid, onderwijs, de zorg en de voorzieningen in een bepaalde gemeente.

De ingrijpende demografische veranderingen (ontgroening, vergrijzing en een structurele bevolkingsdaling), hebben grote impact op de samenleving. Vooral in de plattelandsregio's zullen de problemen extra opvallen wat betreft de leefbaarheid en de arbeidsmarkt. De lage bevolkingsdichtheid en het lage voorzieningenniveau liggen hier "onder een vergrootglas", zodra krimp de regio's gaat beïnvloeden. Hier treden de negatieve effecten

versterkt op, aangezien het platteland sneller dreigt te vergrijzen en ook minder te bieden heeft om nieuwe generaties te behouden. Andere sectoren zullen binnen het platteland juist positieve gevolgen ondervinden van de krimpverschijnselen. De natuur profiteert bijvoorbeeld van minder woningbouw. En door minder mobiliteit en consumptie ontstaat ook minder milieudruk (Kansen voor een krimpend platteland, 2009: 9).

Niet alle gemeenten in een krimp- of anticipeerregio hebben te maken met krimp. Uit verwachtingen blijkt dat de bevolking in Friesland ook na 2030 blijft groeien in de stedelijke gemeenten (Krimp en Groei, 2010: 7). Volgens de Raad voor het Landelijk Gebied kan de combinatie van re-urbanisatie en de verwachte bevolkingsdaling leiden tot een kwantitatieve en kwalitatieve verschuiving van de bevolking tussen stad en platteland (Kansen voor een krimpend platteland, 2009: 10):

Als organisator van het slotsymposium van Jonge Friezen Foarût is het bijzonder om te zien wat dit project voor de regio heeft gedaan. Door te kijken naar wat jongeren uit de regio als problemen zien en vervolgens organisaties met deze jongeren te verbinden, heeft het project iets unieks opgeleverd. Namelijk de transformatie van de regio naar een kansrijke(re) omgeving, waar jongeren toekomst in zien. Jonge Friezen Foarût bekijkt de situatie vanuit een andere hoek dan die van de gevestigde beleidsmakers en probeert de situatie in de regio op een positieve manier te veranderen.

Eli Hunze

- een kwantitatieve verschuiving van de bevolking naar West Nederland, waardoor de groei zich concentreert in Noord-Holland, Zuid-Holland, Flevoland en Utrecht, de trek van plattelandsgemeenten naar grotere steden (de stad Groningen groeit, terwijl het Gronings platteland krimpt) en een verschuiving binnen krimpgebieden van kleine kernen naar groeiende regiocentra (bijvoorbeeld de gemeente Terneuzen);
- een kwalitatieve verschuiving door vertrek van jongeren en hoogopgeleiden naar stedelijke gebieden, waardoor landelijke gebieden relatief sterker vergrijzen.

(Kansen voor een krimpend platteland, 2009: 10)

Deze demografische veranderingen hebben duidelijke impact op de fysieke omgeving. Dergelijke verwachtingen stellen andere eisen aan de omgeving. Een belangrijke vraag is welke rol het platteland en de stad in deze toekomstige ontwikkelingen gaan spelen. Niet alleen sociaal-economische problemen als vergrijzing, ontgroening en een teruglopend aantal huishoudens zijn van invloed op de overwegend plattelandsgeregio's in de krimp- en anticipeerregio's. Ook de "aantrekkelijkheid" van het stedelijk gebied moet niet onderschat worden als concurrent van het rurale gebied. Dit is ook van invloed op de huidige leegloop van het platteland (www.nederlandlater.tv, "De stad, krimp versus groei").

LITERATUUR

- Besturenraad (2011): **EERSTE HULP BIJ KRIMP**. Woerden.
- Dam, F. van, C. de Groot en F. Verwest, (2006): **KRIMP EN RUIMTE. BEVOLKINGSAFNAME, RUIMTELIJKE GEVOLGEN EN BELEID**. Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.
- Nimwegen, N. van (2009): **BEVOLKINGSVRAAGSTUKKEN IN NEDERLAND ANNO 2009: "VAN GROEI NAAR KRIMP, EEN DEMOGRAFISCHE OMSLAG IN BEELD"**. Amsterdam: NiDi.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2010): **VAN BESTRIJDEN NAAR BEGELEIDEN. DEMOGRAFISCHE KRIMP IN NEDERLAND. BELEIDSSTRATEGIEËN VOOR HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE KRIMPREGIO'S**. Den Haag/Bilthoven: PBL.
- Provincie Fryslân (2010): **KRIMP EN GROEI, DEMOGRAFISCHE FEROERING YN DE PROVINSJE FRYSLÂN**. Leeuwarden. Provincie Fryslân.
- Raad Landelijk Gebied (2009): **KANSEN VOOR EEN KRIMPEND PLATTELAND**. Advies over de gevolgen van bevolkingsdaling voor het platteland. Utrecht: RLG.
- Ritmeester, Q. (2011): **BEVOLKINGSKRIMP EN MOBILITEIT IN NOORD-NEDERLAND**. Groningen.
- Sociaal-Economische Raad (2011): **COMMISSIE RUIMTELIJKE INRICHTING EN BEREIKBAARHEID: "BEVOLKINGSKRIMP BENOEMEN EN BENUTTEN"**. Den Haag: SER

HOE NU VERDER...?

JONGE FRIEZEN GAAN DOOR

Tweënhalf jaar is er gewerkt aan het JFF-project. De naamsbekendheid is groot, de resultaten mogen er zijn. Hoewel het project in 2012 formeel eindigt, kan van dit schoolvoorbeeld van jongerenparticipatie in beleidsprocessen blijvend gebruik worden gemaakt. Ook de provincie Groningen heeft inmiddels belangstelling om jongerenparticipatie als instrument toe te passen. Vanuit de Hanzehogeschool is hiervoor in december belangstelling getoond.

HOE NU VERDER...

Aan het slot van het midterm Symposium 'Blik(t) Foarút' (januari 2011) zijn 10 JFF-speerpunten uit de Jongerenagenda voor nader uitwerking geveild aan maatschappelijke organisaties en overheden. De opbrengst laat zien op welke wijze het JFF-project in de (nabij) toekomst van meerwaarde kan zijn voor jongeren en jongvolwassenen in Noord-Fryslân.

CONCRETE ACTIES

De uitwerking van het JFF-speerpunt 'Fiere Fries' bijvoorbeeld. Dit leent zich voor concrete acties met ondernemers op het terrein van de 'beleveniseconomie'. Arrangementen gebaseerd op het gedachtegoed van het gebiedsprofiel 'Waddenland van Overvloed' versterken de toeristische sector in Noord-

Fryslân en passen prima in de 'volwassen' campagnes 'Beleef Fryslân' van Fryslân Marketing en 'Fan Fryslân'. Dit kan in de nabije toekomst ook gelden voor concrete toepassingen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, waarbij op basis van het integrale Advies Waddenland van Atelier Fryslân en studenten, samen met (startende) ondernemers plannen worden ontwikkeld.

NETWERKEN

In Noordwest- én Noordoost-Fryslân zijn O3-netwerken actief. Hierin werken ondernemers samen met vertegenwoordigers van onderwijs en overheid om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Een innovatief project zoals

het Twitter-platform 'Wurk yn Fryslân' (WYF) komt voort uit het O3-netwerk Noardwest Fryslân. Het project start binnenkort en wordt opgenomen in de campagne 'Fan Fryslân'. Van de 'cross-over' benadering in deze netwerken, waarin ook studenten mee hebben gedraaid ook in de toekomst kunnen blijven meedraaien, valt nog veel te verwachten. Onderzoekers en deelnemers aan het Excellentie-programma van NHL Hogeschool vinden in deze netwerken de nodige aanknopingspunten voor specifieke arbeidsmarktthema's.

INTERNATIONALE AANDACHT

De vernieuwende aanpak van het JFF-project met LEADER-financiering heeft

belangstelling gewekt uit Ierland en enkele partnerregio's van het Interreg project Vital Rural Areas. Opschaling en uitwisseling van het projectconcept van het JFF-project is in voorbereiding. NHL-studenten van de faculteit European Studies worden uitgenodigd om een bijdrage te leveren. Uitwisseling van jongeren en studenten uit de Ierse, Vlaamse en Duitse LEADER-regio's staan vóór 2013 op het programma.

Voor de verankering van het JFF-project als vehikel voor afgeleide activiteiten en borging van de naam in de toekomst wordt samenwerking met de Werkplaatsen voor plattelandsontwikkeling van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie overwogen.

Wat JFF mij heeft opgeleverd? Inzicht in de mentaliteit van de Friese jongeren: hoe zien zij hun toekomst? Is die toekomst ook in Fryslân? Inzicht in wat de provincie te bieden heeft, hoe de provincie in wil spelen op jongeren. Inzicht in de mogelijkheden die er zijn, het gevoel dat de provincie hierbij naar jongeren wil luisteren. Maar het belangrijkste: een sterkere betrokkenheid bij de provincie.

Elisabeth Sjoerdsma,
Student Maatschappelijke werk en dienstverlening,
NHL Hogeschool, 2010 afgestudeerd.

Myn aksjelist:

COLOFON

Met medewerking van:

TEKSTEN:

Wim Timmermans, Jimmie
Slijkhuis, Frits Sieswerda,
Sanne Gaastra, Daan van der
Linde, Ben Helming,
Ytje Hoekstra, Kohji
Wesselius en Bert Kobus
(Groot Haar + Orth,
communicatie en creatie)

QUOTES:

(Oud) Studenten NHL Hogeschool
en van Hall Larenstein,
Baukje Tol

PROCESBEGELEIDING:

Kohji Wesselius en
Nynke van der Hoef
(Plattelânsprojekten,
Provinsje Fryslân)

EINDREDACTIE:

Groot Haar + Orth,
communicatie en creatie
(Bert Kobus)

COÖRDINATIE:

Groot Haar + Orth,
communicatie en creatie
(Liedeke Pol)

ONTWERP:

Groot Haar + Orth,
communicatie en creatie
(Margriet Schonenburg)

DRUK:

Scholma Druk, Groningen

FOTOGRAFIE:

Plattelânsprojekten
(Provinsje Fryslân),
Daan van der Linde,
Frits Sieswerda

HET PROJECT

Tjonge Friezen Foarút is een experimenteel en innovatief project, ontstaan uit de wens om Noard-Fryslân nieuwe impulsen te geven. In 2009 kwam op allerlei plekken in de regio naar voren dat er een grote uitdaging voor de deur stond: krimp! Krimp doordat jongeren uit de regio wegtrekken.

Plattelânsprijekten Fryslân heeft samen met de onderwijsinstellingen Van Hall Larenstein en NHL Hogeschool besloten om met jongeren, voor jongeren en door jongeren op zoek te gaan naar nieuwe kansen voor de noordelijke schil van Fryslân. Tjonge Friezen weer Foarút dus! Met elkaar en met partners uit de regio gingen jongeren in gesprek met andere jongeren over de toekomst van Fryslân. En samen stelden zij een regionale jongerenagenda samen: hét jongerenmanifest voor de toekomst!

TJF wordt mede mogelijk gemaakt door:

**IETS GROOTS ONTSTAAT NIET UIT EEN IMPULS
MAAR UIT EEN VERZAMELING VAN KLEINE DINGEN**

VINCENT VAN GOGH 1853 - 1890